

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru
Older People's Commissioner for Wales

Cynllun Cydraddoldeb Strategol: Adroddiad Blynyddol 2017-18

Llais ac eiriolwr annibynnol
ar gyfer pobl hŷn

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn llais ac yn eiriolwr annibynnol ar gyfer pobl hŷn ledled Cymru. Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn gweithio i sicrhau bod gan bobl hŷn lais sy'n cael ei glywed, eu bod yn cael dewis a bod ganddynt reolaeth, nad ydynt yn teimlo'n unig nac yn dioddef gwahaniaethu a'u bod yn derbyn y cymorth a'r gwasanaethau sydd eu hangen arnynt.

Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn gweithio i sicrhau bod Cymru'n lle da i he-neiddio ynddo, nid i rai pobl yn unig ond i bawb.

Sut i gysylltu â'r Comisiynydd:

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru
Adeiladau Cambrian
Sgwâr Mount Stuart
Caerdydd
CF10 5FL

Ffôn: 03442 640 670

E-bost: gofyn@olderpeoplewales.com

Gwefan: www.olderpeoplewales.com

Trydar: [@comisiwnphcymru](https://twitter.com/comisiwnphcymru)

Fformatau Hygyrch

Of hoffech dderbyn y cyhoeddiad hwn mewn fformat arall ac/neu iaith arall, cysylltwch â ni. Mae pob un o'n cyhoeddiadau hefyd ar gael i'w lawrlwytho a'u harchebu mewn nifer o fformatau gwahanol oddi ar ein gwefan.

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg hefyd.

Cynnwys

1. Cyflwyniad	2
2. Crynodeb o'r gofynion a phatrwm yr adroddiad	3
3. Rôl Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru	4
5. Amcanion Cydraddoldeb y Comisiynydd	20
6. Yr hyn a gyflawnwyd yn ystod 2017-18	23
Atodiad A: Proffiliau'r gweithlu ar 31/03/18	40
Gwybodaeth cyfrif pennau	40
Recriwtio	43
Dysgu a Datblygu	46
Trefniadau Cwyno	47
Trefniadau Disgyblu	47
Ymadawyr	47
Atodiad B: Amcanion Cydraddoldeb Strategol 2018-19	49
Atodiad C: Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn	55

1. Cyflwyniad

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn llais annibynnol sy'n hyrwyddo buddiannau pobl sy'n 60 oed a hŷn, fel y diffinnir yn Neddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006. Mae'r swydd yn seiliedig ar Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn ac mae hybu cydraddoldeb a hawliau dynol yn rhan annatod o fy swydd statudol.

Mae'r adroddiad yn nodi'r camau a gymerwyd yn ystod 2017/18 i gydymffurfio â'r dyletswyddau cydraddoldeb statudol sydd yn Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2011 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2010. Mae'n amlinellu sut mae'r Comisiynydd a'i thîm - yn ein gwaith bob dydd - yn ymgysylltu, yn deall ac yn cynnwys pobl hŷn o bob math.

Nid grŵp unffurf yw pobl hŷn. Maen nhw'n cynrychioli holl amrywiaeth Cymru - yr amrywiaeth hwn sy'n ein gwneud ni'n wlad ac felly rhaid ei ddathlu. Bydd y Comisiynydd yn parhau i gynrychioli HOLL bobl hŷn Cymru, a bydd yn parhau i weithio i hybu cydraddoldeb ac i amddiffyn hawliau pobl hŷn i fyw bywydau sydd â gwerth, ystyr a phwrpas.

Kelly Davies

Dirprwy Gomisiynydd Pobl Hŷn Cymru

2. Crynodeb o'r gofynion a phatrwm yr adroddiad

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn awdurdod rhestredig dan Reoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011 a rhaid iddi lynu at y ddyletswydd gyffredinol i hyrwyddo cydraddoldeb a amlinellir yn Neddf Cydraddoldeb 2010.

Ymhlith y gofynion eraill o ran llunio adroddiadau roedd y gofyn am gyhoeddi, erbyn mis Ebrill 2012, Cynllun Cydraddoldeb Strategol yn ymgorffori amcanion penodol, ac wedyn gyhoeddi adroddiad blynyddol ar yr hyn a gyflawnwyd. Rhaid cyhoeddi'r chweched adroddiad blynyddol hwn erbyn 31 Mawrth 2019 fan bellaf.

Mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar y dyletswyddau penodol i Gymru ac Amcanion Cydraddoldeb Strategol y Comisiynydd:

- Mae Adran 3 yn egluro rôl y Comisiynydd
- Mae Adran 4 yn nodi'r modd y mae Dyletswydd Gyffredinol y Sector Cyhoeddus yn berthnasol i fusnes craidd y Comisiynydd
- Mae Adran 5 yn amlinellu Amcanion Cydraddoldeb y Comisiynydd
- Mae Adran 6 yn amlinellu'r hyn a gyflawnwyd i wireddu'r Amcanion Cydraddoldeb Strategol gan ymgorffori'r dyletswyddau cyffredinol
- Atodiad A – Proffiliau'r gweithlu ar 31 Mawrth 2018
- Atodiad B – Amcanion Cydraddoldeb Strategol 2018-19
- Atodiad C – Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn

Gellir gweld copi'au o Gynllun Cydraddoldeb Strategol y Comisiynydd ac adroddiadau blynyddol y gorffennol ar [wefan](#) y Comisiynydd.

3. Rôl Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Corfforaeth Undyn yw'r Comisiynydd a grëwyd dan Ddeddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006. Mae'n endid cyfreithiol annibynnol yn ei hawl ei hun ac yn awdurdod rhestredig i ddibenion Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011.

Mae Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006 yn amlinellu nifer o ddyletswyddau statudol i'r Comisiynydd.

1. Hyrwyddo ymwybyddiaeth o fuddiannau pobl hŷn yng Nghymru a'r angen i ddiogelu'r buddiannau hynny.

Defnyddia'r Comisiynydd ei statws i helpu gosod yr agenda ymysg pobl sy'n gwneud penderfyniadau ar bob lefel ynghylch materion sy'n effeithio ar bobl hŷn, gan hyrwyddo trafodaeth gyhoeddus drwy'r cyfryngau.

Rôl allweddol i'r Comisiynydd yw bod yn eiriolwr grymus dros bobl hŷn, gan arwain ac ymyrryd mewn ystod eang a chynyddol o ddadleuon a phrosesau penderfynu ledled Cymru.

2. Hyrwyddo darpariaeth cyfleon i bobl hŷn yng Nghymru, a sicrhau nad oes gwahaniaethu yn eu herbyn.

Hyrwydda'r Comisiynydd newidiadau i'r gyfraith, canllawiau ac arferion er mwyn dileu anghydraddoldeb. Cyflwynna ddelweddau realistig a chadarnhaol o bobl hŷn, gan gydnabod pobl hŷn yn eu holl amrywiaeth.

Unigolion yw pobl hŷn, ac er bod ganddynt rai pryderon cyffredin, nid yw hynny'n lleihau eu statws fel unigolion. Ni ddylai fod un farn gyffredin am bobl hŷn, a cheisia'r Comisiynydd adlewyrchu hyn yn ei gwaith.

Hyrwydda'r Comisiynydd ddealltwriaeth o natur gwahaniaethu yn erbyn pobl hŷn yn ei ffurfiau mwyaf amlwg a'i ffurfiau mwy cuddiedig – ond llawn mor niweidiol – ac mae o'r farn fod mynd i'r afael ag achosion o wahaniaethu mewn modd effeithiol yn gam allweddol er mwyn symud ymlaen ar draws pob maes polisi, nid iechyd a gofal cymdeithasol yn unig.

3. Annog yr arfer gorau wrth drin pobl hŷn yng Nghymru.

Ceisio'r Comisiynydd gyflawni hyn drwy sawl dull, gan gynnwys dod â phobl a thystiolaeth at ei gilydd a, lle bo angen, cyflawni gwaith ymchwil, er mwyn arddangos yr arfer gorau.

Yn bwysicaf oll, bydd yn pwyso dros ddarparu gwasanaethau rhagorol i bobl hŷn mewn modd eang a chyson. Bydd yn annog pobl i newid arferion sydd wedi hen ymsefydlu lle dangoswyd bod dulliau eraill yn gweithio'n well. Bydd yn annog darparwyr gwasanaethau i wynebu'r her o newid er mwyn gallu ateb anghenion pobl hŷn yn well, e.e. rhoi cefnogaeth gynnar i bobl hŷn er mwyn eu harbed rhag mynd yn fwy dibynnol yn ddiweddarach.

4. Parhau i adolygu digonoldeb ac effeithiolrwydd y gyfraith sy'n effeithio ar fuddiannau pobl hŷn yng Nghymru.

Adeilada'r Comisiynydd yr achos dros newid a chyflwynna'r achos hwn i Lywodraeth Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol. Sefydla beth yw'r problemau a'r cyfleon drwy ddod ag arbenigwyr cyfreithiol ac eraill at ei gilydd a manteisio ar brofiad a barn pobl hŷn.

Mae'r gyfraith yn rhan hollbwysig o sicrhau grym a gwarchodaeth i bobl hŷn ac o sicrhau unioni cam, ac eto mae'n aml yn gymhleth, yn ddryslyd, yn anodd manteisio arni ac angen ei diwygio. Mae'r Comisiynydd eisoes wedi chwarae rôl gryf wrth argymhell newidiadau a fydd o fudd i bobl hŷn ac eraill.

Isod wele enghreifftiau o'r mathau o weithgaredd y mae'r Comisiynydd wedi ymwneud â nhw:

- Rhoi arweiniad ar y materion sy'n bwysig i bobl hŷn
- Codi proffil pobl hŷn o fewn Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
- Pwyso ar Lywodraeth Cymru
- Adolygu'r modd y bydd cyrff datganoledig yn cyflawni eu gwaith
- Cyhoeddi canllawiau a safonau
- Cynorthwyo unigolion i wneud cwynion neu sylwadau
- Comisiynu ymchwil neu helpu eraill i wneud hynny
- Cyflawni, comisiynu neu gynorthwyo eraill gyda gweithgareddau addysgol
- Cynnal archwiliadau (ymchwiliadau)
- Cyhoeddi canllawiau anstatudol
- Siarad dros newid deddfwriaeth, canllawiau ac arferion
- Siarad yn gyhoeddus am fethiannau mewn gwasanaethau
- Hyrwyddo ymarfer da

Mae'n bwysig nodi nad yw'r Comisiynydd yn darparu gwasanaethau rheng flaen ac eithrio trwy gyngor a chymorth uniongyrchol a ddarperir i bobl hŷn trwy ein gwaith achosion a'r gwaith a arweinir gan y tîm Cyfathrebu ac Ymgysylltu yn cynnal digwyddiadau a chynhyrchu cyhoeddiadau. Mae a wnelo'r rhan fwyaf o waith y Comisiynydd â chydweithio ag eraill i sicrhau newidiadau mewn polisïau ac arferion.

4. Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus

4.1. Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus

Dyma dri nod y ddyletswydd gydraddoldeb gyffredinol:

- Dileu gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth anghyfreithlon a phob ymddygiad arall a waherddir gan y Ddeddf Gydraddoldeb.
- Hyrwyddo cyfle cyfartal rhwng pobl sydd yn rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol a phobl sydd hebddi.
- Meithrin perthynas dda rhwng pobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig a phobl sydd hebddi.

Mae'r ddyletswydd gyffredinol yn ymdrin â'r nodweddion gwarchoddedig canlynol:

- Oed
- Rhyw
- Hil – yn cynnwys tarddiad ethnig neu genedlaethol, lliw neu genedl
- Anabledd
- Trawsrywedd
- Beichiogrwydd a mamolaeth
- Cyfeiriadedd rhywiol
- Crefydd neu gred – gan gynnwys diffyg cred
- Cyfeiria at briodas a phartneriaeth sifil, ond dim ond yn nghyswllt yr angen i roi sylw dyledus i'r angen i ddileu gwahaniaethu.

At ddibenion y Ddeddf Cydraddoldeb, nid yw iaith (gan gynnwys yr iaith Gymraeg) yn nodwedd warchoddedig. Fodd bynnag, cred y Comisiynydd fod angen i iaith gael ei thrin ar yr un lefel â nodweddion eraill. Er 25 Ionawr 2017, mae'r Comisiynydd wedi ymrwmo i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg, fel y'u pennir gan Lywodraeth Cymru o dan Adran 44 o [Fesur y Gymraeg \(Cymru\) 2011](#).

Mae'r Safonau'n pennu nifer o ffyrdd y mae'n rhaid i'r Comisiynydd ddarparu a hyrwyddo gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg, ynghyd â hwyluso ac annog y defnydd o'r iaith yn y gweithle. Rhaid i'r Comisiynydd gyflwyno adroddiad blynyddol ar y gwaith o gyflawni'r Safonau. Mae copi o adroddiad y Comisiynydd ar gyfer 2017-18 i'w weld [yma](#).

Drwy ei gwaith, mae'r Comisiynydd hefyd yn ystyried effaith tlodi a natur wledig ardal ar fynediad cyfartal at wasanaethau.

4.2. Busnes Craidd

Fel corff sy'n derbyn arian cyhoeddus, mae gan y Comisiynydd a'i staff amrediad o swyddogaethau statudol a chyfrifoldebau gweinyddol eraill, gan gynnwys:

- Hyrwyddo buddiannau pobl hŷn, gan gynnwys herio gwahaniaethu, annog arferion gorau ac adolygu'r gyfraith.
- Sicrhau bod pobl hŷn ledled Cymru'n gwybod am y swydd.
- Recriwtio, cyflogi, hyfforddi a rheoli staff.
- Caffael gwasanaethau, gan gynnwys tendro am nwyddau a gwasanaethau fel ymchwil.
- Gwobrwyo, cydnabod a thalu i staff.
- Rhoi cymorth i bobl hŷn a hoffai wneud cwyn neu gais gerbron cyrff cyhoeddus neu ddarparwyr gwasanaethau eraill.

4.3. Amddiffyn a Chraffu

4.3.1. Gwaith Achos

Mae fy mhwerau o dan Ddeddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006 yn fy ngalluogi i ddarparu cymorth a chefnogaeth uniongyrchol i bobl hŷn, sy'n cael ei wneud gan fy nhîm Gwaith Achos pwrpasol.

Mae pobl hŷn a'u teuluoedd o bob cwr o Gymru yn cysylltu â mi pan fydd angen cymorth arnynt i herio prosesau penderfynu ac arferion gweithio cyrff cyhoeddus, pan fyddant yn teimlo nad yw eu lleisiau'n cael eu clywed, a hynny'n aml yn yr amgylchiadau mwyaf anodd a thrallodus. Mae fy Nhîm Gwaith Achos yn cynnig gwybodaeth, cyngor ac arweiniad i negodi polisïau, prosesau a fframweithiau cymhleth, gan ymyrryd ar eu rhan pan fydd angen (ar ôl iddynt roi eu caniatâd).

Rhoddodd fy Nhîm Gwaith Achos gyngor a chefnogaeth i 366 o bobl hŷn a'u teuluoedd ledled Cymru yn ystod 2017-18, gyda llawer ohonynt yn rhai cymhleth a maith, yn enwedig os oedd ystyriaethau diogelu ac amddiffyn yn gysylltiedig â hwy.

Mae pobl yn cysylltu â mi ynglŷn â phobl math o faterion, gan gynnwys triniaeth a gofal mewn ysbytai a lleoliadau gofal preswyl, materion ariannol fel anghydfodau cyllido ar draws sefydliadau; ffioedd anghywir yn cael eu codi; neu hawliadau ariannol heb eu talu; problemau tai sy'n amrywio o addasiadau i'r cartref, diogelwch yn y cartref, troi allan a chyplau'n cael eu gwahanu; penderfyniadau budd pennaf ar bob math o faterion; amseroedd aros am wasanaethau; cam-drin domestig a diogelu, a methiant i erlyn.

Mae pawb sy'n cysylltu â mi yn unigryw, ac mae hynny'n wir hefyd am eu hanghenion a'u hamgylchiadau ac mae'r dull y byddaf yn ei fabwysiadu wrth gynnig cymorth iddynt trwy fy nhîm gwaith achos yn adlewyrchu hyn.

4.3.2. Diogelu ac Amddiffyn Pobl Hŷn

Mae sicrhau bod pobl hŷn yn cael eu hamddiffyn a'u diogelu wedi parhau i fod yn flaenoriaeth allweddol i mi fel Comisiynydd ac rwyf wedi parhau ag ystod eang o waith trwy gydol 2017-18 i godi ymwybyddiaeth o natur y cam-drin y mae mwy na 40,000 o bobl hŷn yn ei brofi bob blwyddyn a'r amgylchiadau a all arwain at wneud pobl hŷn yn arbennig o agored i gael eu niweidio.

Ochr yn ochr â hyn, rwyf hefyd wedi parhau i weithio i sicrhau bod dull systematig ar gael i ganfod pobl hŷn sydd mewn perygl o gael eu niweidio a bod y rhai sy'n cael eu cam-drin yn cael pob cymorth i gael gafael ar yr help sydd ei angen arnynt i adennill eu diogelwch a'u llesiant unwaith eto.

Hefyd, rwyf yn falch iawn bod fy swyddfa wedi cadw'i statws Rhuban Gwyn yn ystod 2017-18 (fe'i dyfernir gan yr Ymgyrch Rhuban Gwyn) a bod fy Arweinydd Diogelu wedi cael ei gydnabod yn swyddogol fel Llysgennad Rhuban Gwyn.

4.3.3. Diogelu mewn ysbytai yng Nghymru

Er bod llawer o waith diogelu da'n digwydd yng Nghymru, mae angen gwneud mwy o hyd yn ein gwasanaethau cyhoeddus i ddiogelu ac amddiffyn pobl hŷn. Mae llawer o'r cymorth a'r gefnogaeth rwyf yn ei roi i bobl hŷn trwy fy nhîm gwaith achos yn ymwneud â materion sy'n gysylltiedig â diogelu, ac mae llawer o achosion lle mae pobl hŷn a'u teuluoedd wedi mynegi pryderon am ddiogelu sy'n gysylltiedig ag ysbytai.

Rwyf wedi croesawu uchelgais Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 i wella sut mae oedolion mewn perygl o gamdriniaeth ac esgeulustod yn cael eu diogelu trwy roi hyn ar seiliau statudol a chreu dyletswyddau newydd ar gyffwrdd cyhoeddus, ac felly roeddwn yn awyddus i adolygu'r gwahaniaeth mae'r Ddeddf yn ei wneud i waith diogelu Byrddau Iechyd.

Felly, mi ysgrifennais at Fyrddau Iechyd ym mis Mehefin 2017, gan ofyn iddynt gymryd rhan mewn adolygiad i weld pa mor effeithiol ydynt wrth ymateb i'w dyletswyddau newydd o dan y Ddeddf.

Gan ddefnyddio holiadur, yn ogystal â chyfweliadau dilynol â staff diogelu, casglwyd llawer o wybodaeth am waith diogelu mewn Byrddau Iechyd, fel newidiadau i dimau diogelu, newidiadau i bolisiâu a gweithdrefnau, hyfforddiant i staff, sut mae dioddefwyr honedig achosion o gam-drin yn cael cymorth a sut y cysylltir â hwy, mynediad at eiriolaeth a dysgu yn sgil achosion. Casglwyd gwybodaeth hefyd gan randdeiliaid mewn adrannau Gwasanaethau Cymdeithasol ac Iechyd Cyhoeddus Cymru sydd â gwybodaeth fanwl am ddiogelu oedolion.

Roedd fy asesiad o'r ymatebion a gafwyd gan Fyrddau Iechyd ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn sail i adroddiad – Diogelu Oedolion mewn Ysbytai yng Nghymru – a rannwyd â Llywodraeth Cymru a Byrddau Iechyd.

Dangosodd yr adroddiad er bod cynlluniau newydd bellach ar waith gan Fyrddau lechyd i roi sylw i ofynion y Ddeddf, ynghyd â mwy o bwyslais ar ddiogelu oedolion mewn gwaith craidd, a mwy o adnoddau, roedd nifer o ffactorau a allai wanhau'r dulliau sy'n cael eu mabwysiadu. Roedd y rhain yn cynnwys diffyg canllaw cenedlaethol, a oedd yn golygu bod dulliau gwahanol yn cael eu mabwysiadu mewn gwahanol rannau o Gymru; amrywiadau mewn adrodd o dan y Ddyletswydd i Adrodd newydd yn y Ddeddf; amrywiadau yn y ffyrdd mae ymholiadau ac ymchwiliadau'n cael eu cynnal; lefel yr hyfforddiant a ddarperir i staff ysbytai; mynediad at eiriolaeth; a sut mae data'n cael ei gasglu i fesur cynnydd.

Wrth rannu'r adroddiad â Llywodraeth Cymru, mynegais yn eglur fy nisgwyliaidau y byddai sylw'n cael ei roi i'r materion a godwyd, a gofynnais am ymateb ysgrifenedig gan y Gweinidog sy'n nodi pa gamau fydd yn cael eu cymryd i ddelio â'r pryderon a godwyd gennyf.

4.3.4. Gwybodaeth a Chanllawiau ar Gam-drin Domestig: Diogelu Pobl Hŷn yng Nghymru

Ym Mehefin 2017, cyhoeddais ganllawiau newydd, mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru, i helpu gweithwyr proffesiynol rheng flaen sy'n dod i gysylltiad â phob hŷn – fel staff gofal cymdeithasol, gweithwyr gofal cartref, meddygon, nyrsys, swyddogion tai a'r heddlu – i adnabod arwyddion o gam-drin domestig ac i sicrhau bod ganddynt wybodaeth am yr help sydd ar gael i amddiffyn a diogelu pobl hŷn.

Mae'r canllawiau'n delio ag ystod o bynciau, gan gynnwys nodweddion y cam-drin mae pobl hŷn yn eu profi, sut i adnabod ymddygiad sy'n rheoli ac yn gorfodi, effaith camdriniaeth a sut i ymateb yn effeithiol.

Cafodd y canllawiau eu lansio gennyf fi ac Ysgrifennydd y Cabinet dros Gymunedau a Phlant, a chadarnhaodd ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gydweithio'n glos â phartneriaid i amddiffyn dioddefwyr cam-drin domestig a chroesawyd y canllawiau fel adnodd ymarferol a fyddai'n helpu gweithwyr proffesiynol i weithio'n fwy effeithiol â phobl hŷn sy'n profi cam-drin domestig.

4.3.5. Seminarau a Chyflwyniadau i Godi Ymwybyddiaeth

Gan adeiladu ar lwyddiant digwyddiadau tebyg a gynhaliwyd yn ystod 2014-15, 2015-16 a 2016-17, cynhaliwyd pedwar seminar diogelu i barhau i godi ymwybyddiaeth o'r gamdriniaeth mae pobl hŷn yn ei phrofi.

Roedd y seminarau, a gynhaliwyd yng Nghaerfyrddin, Wrecsam, Bangor a Chasnewydd, yn edrych ar raddfa ac effaith cam-drin, hawliau dynol, cam-drin mewn cymunedau du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig (BAME) a LGBT+, rôl allweddol eiriolaeth a'r cymorth sydd ar gael i'r rhai sydd wedi cael eu cam-drin. Roedd un o'r siaradwyr yn y digwyddiad ym Mangor yn drawsryweddol, a chafwyd gwedd ddiddorol ar y cam-drin mae pobl drawsryweddol yn ei brofi.

Roedd 226 o gynrychiolwyr yn bresennol yn y seminarau, o bob math o fudiadau sy'n gweithio gydag ac ar gyfer pobl hŷn. Roedd yr adborth ar y seminarau yn bositif dros ben, gyda chanmoliaeth am ddyfnder yr wybodaeth a ddarparwyd ac am y persbectif amlasiantaethol a gafwyd gan y siaradwyr.

4.3.6. Cyflwyniadau a digwyddiadau eraill i godi ymwybyddiaeth

Yn ychwanegol at y seminarau a ddisgrifiwyd uchod, cafwyd hefyd nifer o gyflwyniadau i godi ymwybyddiaeth ar gyfer rhanddeiliaid yn ystod 2017-18, a oedd yn disgrifio'r hyn sydd ei angen i wella bywydau pobl hŷn sydd wedi cael eu heffeithio gan gamdriniaeth:

- Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda – 6 sesiwn hyfforddi ymwybyddiaeth (dros 150 o staff rheng flaen; bydd rhagor o gyflwyniadau eraill yn cael eu cyflwyno yn ystod 2018-19)
- Swyddogion Diogelu'r Cyhoedd Heddlu Dyfed Powys (15 o swyddogion)
- Cyngor Caerdydd – 3 sesiwn codi ymwybyddiaeth (45 o weithwyr cymdeithasol: bydd rhagor o gyflwyniadau eraill yn cael eu cyflwyno yn ystod 2018-19)
- Cynhadledd Coleg Brenhinol yr Ymarferwyr Cyffredinol (Cymru) (roedd dros 70 o feddygon teulu'n bresennol)
- Cynhadledd Action on Elder Abuse – Gweithdy ar ymddygiad sy'n gorfodi yn erbyn pobl hŷn (70-80 yn bresennol o amrywiaeth o fudiadau)
- Grŵp Probus Caerdydd (25 yn bresennol)
- Parish Men's Fellowship Group, Caerdydd (20 yn bresennol)
- Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro (dros 70 o staff rheng flaen yn bresennol, bydd rhagor o gyflwyniadau eraill yn cael eu cyflwyno yn ystod 2018-19)
- Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan (dros 120 o staff rheng flaen yn bresennol; bydd rhagor o gyflwyniadau eraill yn cael eu cyflwyno yn ystod 2018-19)
- Cymdeithas Gwarchod Cymdogaeth Bro Morgannwg (20 yn bresennol)
- Fforwm Cynghori'r Gweinidog ar Heneiddio (20 yn bresennol)
- Prifysgol Caerdydd – Myfyrwyr yr Ysgol Gwyddorau Cymdeithasol (110 o Fyfyrwyr)
- Cynhadledd Trais yn Erbyn Menywod a Cham-drin Domestig Bro Morgannwg (tua 120 yn bresennol)
- Grŵp Gweithredol Heneiddio'n Dda Sir Fynwy (15 yn bresennol)

Hefyd, roedd fy Arweinydd Diogelu yn cymryd rhan yn y digwyddiadau ymgysylltu canlynol i godi ymwybyddiaeth o raddfa ac effaith y gamdriniaeth a wynebwr gan bobl hŷn:

- Cyfarfodydd diogelu ‘o amgylch y bwrdd’, â'r Gwarcheidwad Cyhoeddus
- Cyfarfodydd Grŵp Llywio Gofyn a Gweithredu ABMU
- Cyfarfodydd fforwm Rhanddeiliaid IPCC
- Cyfarfodydd Grŵp Llywio Byw Heb Ofn (llynell gymorth ynghylch camdriniaeth ddomestig)
- Llywodraeth Cymru – Cyfarfodydd Grŵp Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid y Ddeddf Galluedd Meddyliol
- Cyfarfodydd y Rhwydwaith Cymru Gyfan Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid
- Cyfarfodydd Bwrdd Diogelu Oedolion Gwent Gyfan
- Cyfarfodydd Bwrdd Diogelu Oedolion Powys
- Iechyd Cyhoeddus Cymru – Cyfarfodydd Rhwydwaith Diogelu Oedolion GIG Cymru
- Cyfarfodydd Grŵp Atebolrwydd a Chyfreithlondeb Heddlu De Cymru
- Yr Ymgyrch Rhuban Gwyn – Digwyddiad Rhanddeiliaid y Llysgennad – Caerdydd
- Gwasanaeth Eryl y Goron – Panel Craffu Cenedlaethol (Troseddau yn erbyn pobl hŷn)
- Digwyddiad dathlu 40 mlynedd o Gymorth i Fenywod Cymru
- Cyfarfod Panel Craffu Heddlu Gwent i adolygu achosion yn gysylltiedig â throseddau yn erbyn pob hŷn
- Cyfarfodydd Dewis Choice yn gysylltiedig â Cham-drin Domestig yn erbyn pobl hŷn
- Tackling Vulnerability Together – Digwyddiad gan Heddlu De Cymru

Bydd rhagor o waith i godi ymwybyddiaeth o raddfa ac effaith camdriniaeth yn erbyn pobl hŷn yn cael ei wneud yn ystod 2018-19, ac mae cyrsiau hyfforddi wedi'u cynnig i Fyrddau Iechyd, Ymddiriedolaeth GIG Felindre, timau Gwasanaethau Cymdeithasol Awdurdodau Lleol a Heddlu De Cymru.

4.3.7. Mynd i'r afael ag esgeulustod yn erbyn pobl hŷn

Maes sy'n achos pryder cynyddol i mi fel Comisiynydd yw'r cynnydd yn nifer yr achosion o esgeulustod yn erbyn pobl hŷn a gofnodir, yn enwedig rhai sy'n gysylltiedig â briwiau pwysu difrifol y gellid eu hosgoi. Trwy fy ngwaith achos a thrwy adolygu llawer o achosion proffil uchel o esgeulustod yng Nghymru sy'n cynnwys pobl hŷn, rwyf wedi gweld patrwm yn ymddangos, ac mae hynny'n achos pryder.

Mae diffyg atebolrwydd ar hyn o bryd yn achos y rhai sydd â chyfrifoldeb am ofalu am ein dinasyddion mwyaf agored i niwed, ac mae hynny'n rhwystredig, ac rwyf yn bendant o hyd bod y system cyfiawnder troseddol yn annigonol os nad yw'n dwyn i gyfrif y sawl nad ydynt yn darparu gofal digonol.

Un feirniadaeth sydd gennyf o'r system bresennol, ac sy'n cael ei rhannu gan nifer o randdeiliaid yr wyf wedi cysylltu â hwy ynglŷn â'r mater hwn, yw bod y bar tystiolaeth wedi'i godi'n uchel iawn i allu erlyn achosion troseddol o esgeulustod yn llwyddiannus, hyd yn oed pan fo unigolyn wedi marw oherwydd methiannau i ddarparu gofal priodol. Rwyf felly wedi parhau i alw am adolygu a diwygio'r ddeddfwriaeth i atal y broblem gynyddol hon i fynd heb ei herio gan ein system gyfreithiol.

Trwy'r gwaith hwn, deuthum yn ymwybodol o'r oedi sydd wedi bod yr heddlu'n gysylltiedig â rhai achosion o esgeuluso a oedd yn ymwneud â briwiau pwysu y gellid eu hosgoi. Yn aml roedd hyn yn digwydd am nad oedd rhai mudiadau'n sylweddoli y gallai trosedd fod wedi'i chyflawni, a bod hynny'n golygu bod cyfleoedd i gasglu tystiolaeth yn cael eu colli neu nad ydynt yn cael eu hystyried.

Yn yr un modd, rwyf wedi canfod nad yw ambell i drywydd sylfaenol yn cael eu dilyn gan yr heddlu, am nad yw swyddogion yn ymwybodol o'u harwyddocâd i ymchwiliad posibl. Mewn nifer o achosion, mae fy nhîm Gwaith Achos wedi dod â'r ffeithiau hyn i sylw'r heddlu, ond mae treigl amser wedi golygu bod cyfleoedd wedi'u colli i gasglu tystiolaeth bosibl neu i agor ymchwiliad. Er nad yw hyn yn feirniadaeth o'r heddlu, mae'n amlwg bod angen mwy o ymwybyddiaeth a gwybodaeth am y mater hwn.

Rwyf felly wedi datblygu dogfen ganllaw ar ymchwilio (sy'n gysylltiedig â briwiau pwysu y gellid eu hosgoi) i sicrhau bod gan yr heddlu wybodaeth berthnasol i'w helpu gyda'u hymchwiliadau ac i'w cynorthwyo i ystyried y trywydd ar gyfer ymchwiliadau perthnasol a phosibl. Mae'r canllaw yn cynnwys gwybodaeth sy'n diffinio'r gwahanol fathau o wserau pwysu y gellid eu hosgoi, gan ddweud yn glir eu bod yn gallu bod yn ganlyniad esgeulustod troseddol, ac y dylent felly fod yn destun craffu mwy manwl gan ein hasiantaethau gorfodi'r gyfraith.

Rwyf wedi rhannu hyn â'r Coleg Plismona er mwyn iddynt ystyried defnyddio'r canllaw fel rhan o hyfforddiant yr heddlu, ac rwyf mewn trafodaethau ar hyn o bryd â'r Coleg ar sut i fwrw ymlaen â hyn.

4.4. Lles a Grymuso

4.4.1. Dylanwadu ar Bolisïau, Deddfwriaeth ac Arferion

Rwyf wedi parhau i gwrdd yn rheolaidd â Gweinidogion Llywodraeth Cymru trwy gydol 2017-18, i sicrhau eu bod yn ymwybodol ac yn deall y materion sy'n effeithio ar bobl hŷn yng Nghymru ac, yn bwysicach, bod lleisiau pobl hŷn yn cael eu clywed.

Mae'r cyfarfodydd hyn, ynghyd â chyfleoedd eraill i ymgysylltu â Llywodraeth Cymru a'i swyddogion, wedi bod yn gyfle i mi i fynegi pryderon am bolisiau ac ymarfer nad ydynt yn rhoi digon o bwyslais ar bobl hŷn, a dangos lle mae angen newidiadau a gwelliannau.

Rwyf hefyd wedi parhau i weithio â Chynulliad Cenedlaethol Cymru, gan friffio aelodau cyn cynnal dadleuon ar faterion sy'n effeithio ar bobl hŷn. Hefyd, rwyf wedi parhau i gydweithio'n agos â Phwyllgorau'r Cynulliad Cenedlaethol, yn fwyaf arbennig y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon, gan rannu gwybodaeth a thystiolaeth i ddangos meysydd posibl a ddylai fod yn destun craffu ac ymchwilio. Yn ystod 2017-18, cyflwynais dystiolaeth i ymchwiliadau canlynol y Pwyllgorau:

- Tlodi yng Nghymru: Cymunedau yn Gyntaf – Y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, Mai 2017
- Prentisiaethau yng Nghymru – Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau, Mehefin 2017
- Defnydd o feddyginiaethau gwerthseicotig mewn cartrefi gofal – Y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon, Medi 2017
- Dulliau gweithredu lleol ar gyfer lleihau tlodi: Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus – Y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, Rhagfyr 2017
- Unigrwydd ac arwahanrwydd – Y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon, Ionawr 2018
- Cost gofalu am boblogaeth sy'n heneiddio – Y Pwyllgor Cyllid, Mawrth 2018

4.4.2. Ymatebion i Ymgynghoriadau

Rwyf hefyd wedi ymateb i amrywiaeth eang o ymgynghoriadau a gynhaliwyd gan Lywodraeth Cymru a chyrff a rhanddeiliaid allweddol eraill yn ystod 2017-18, gan ddefnyddio lleisiau pobl hŷn a'r profiadau maent wedi'u rhannu â mi i amlinellu sut y dylai polisiau ar ymarfer gael eu llunio i adlewyrchu anghenion pobl hŷn ac i gyflawni canlyniadau positif iddynt.

- Llywodraeth Cymru – Strategaeth Dementia Drafft, Ebrill 2017
- Llywodraeth Cymru – Papur Gwyn Diwygio Llywodraeth Leol: Cadernid ac Adnewyddiad, Ebrill 2017
- Llywodraeth Cymru – Adolygiad Seneddol o Iechyd a Gofal Cymdeithasol, Ebrill 2017
- Llywodraeth Cymru – Cynigion i Wella Gwasanaethau Bysiau yng Nghymru, Mai 2017
- Llywodraeth Cymru – Ymgynghoriad Trafnidiaeth Cymru – Dylunio Gwasanaeth Rheilffyrdd (gan gynnwys y Metro), Mai 2017

- Gofal Cymdeithasol Cymru – Adolygu'r Fframwaith Sefydlu ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol, Mehefin 2017
- Llywodraeth Cymru – Cam 2 gweithredu Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016, Gorffennaf 2017
- Llywodraeth Cymru – Cam 2 gweithredu Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016 – Agweddau ar y Gweithlu, Gorffennaf 2017
- Llywodraeth Cymru – Canllawiau a Fframwaith Deilliannau'r Rhaglen Cefnogi Pobl, Awst 2017
- Gofal Cymdeithasol Cymru – Cynllun Strategol Gofal Cymdeithasol Cymru, 2017-2022, Awst 2017
- Llywodraeth Cymru – Cynigion Cyllideb Ddrafft 2018-19, Medi 2017
- Llywodraeth Cymru – Gwasanaethau sy'n Addas i'r Dyfodol, Medi 2017
- Llywodraeth Cymru – Budd y Cyhoedd a Chymru Ffyniannus – Datblygu system addysg a hyfforddiant ôl-orfodol ddiwygiedig, Hydref 2017
- Pwyllgor Trafnidiaeth Tŷ'r Cyffredin – Trafnidiaeth Gymunedol, Tachwedd 2017
- Gofal Cymdeithasol Cymru – Gweddnewid Gofal yn yr 21ain Ganrif, Hydref 2017
- Yr Adran Trafnidiaeth – Accessibility Action Plan Consultation: A Transport System that is Open to Everyone, Tachwedd 2017
- Llywodraeth Cymru – Cynllun Pris Consesiynol Gorfodol yng Nghymru, Ionawr 2018
- Iechyd Cyhoeddus Cymru – Rhwydwaith Trawma Mawr ar gyfer De a Gorllewin Cymru a De Powys, Ionawr 2018
- Grŵp Seneddol Hollbleidiol Tŷ'r Cyffredin ar Heneiddio a Phobl Hŷn: Ymchwiliad Hawliau Dynol a Phobl Hŷn, Ionawr 2018
- Gofal Cymdeithasol Cymru – Canllawiau Ymarfer Drafft i Weithwyr Gofal Cartref, Ionawr 2018

4.4.3. Deddfwriaeth gofal cymdeithasol

Fel Comisiynydd, rwyf wedi ei gwneud yn amlwg bod rheoleiddio ac arolygu gwasanaethau cymdeithasol mewn modd effeithiol a chadarn yn hanfodol, nid yn unig i gadw pobl hŷn sy'n defnyddio gwasanaethau cymdeithasol yn ddiogel, ond hefyd i sicrhau bod y gofal a'r cymorth a ddarperir iddynt yn cyrraedd y safonau uchaf.

Roeddwn felly'n croesawu cyflwyno Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) a'r safonau gofal newydd y mae'r ddeddf yn anelu at eu cyflawni drwy ei rheoliadau. Rwyf wedi ei gwneud yn glir hefyd bod yn rhaid i

ansawdd bywyd fod yn elfen ganolog o'r safonau gofal newydd hyn ac rwyf wedi gwneud sylwadau manwl ar y Rheoliadau Gwasanaethau a Reoleiddir i sicrhau bod yr argymhellion a wnaethpwyd gennyf yn fy Adolygiad o Gartrefi Gofal yn cael eu trosi'n briodol mewn cyfraith.

Roeddwn yn falch bod llawer o'r galwadau a wnaethpwyd gennyf wedi eu cynnwys yn y Ddeddf a'r rheoliadau atodol, gan gynnwys:

- Canllaw statudol i ddarparwyr gwasanaethau ac unigolion cyfrifol ar gyflawni rheoliadau safon gwasanaethau.
- Canllaw ysgrifenedig ar y gwasanaeth i breswylwyr, gan gynnwys gwybodaeth am wasanaethau gofal iechyd.
- Dyletswydd i gynhyrchu Cynllun Personol i bob preswilydd, sy'n dangos sut y bydd eu hanghenion yn cael eu diwallu.
- Cynnwys 'dulliau cemegol' o fewn y diffiniad o ffrwyno.
- Dyletswydd i roi mynediad at gymhorthion ac addasiadau i bobl hŷn i hwyluso cyfathrebu.
- Dyletswydd ar ddarparwyr i gynhyrchu adroddiad blynyddol ar eu gwasanaethau.
- Dyletswydd ar Weinidogion Llywodraeth Cymru i gynhyrchu Adroddiad Cenedlaethol ar Sefydlogrwydd y Farchnad.

Hefyd, mae Arolygiaeth Gofal Cymru (Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru gynt) yn awr yn defnyddio cyfundrefn arolygu newydd sy'n rhoi mwy o bwyslais ar ansawdd bywyd a hawliau pobl hŷn, ac mae Gofal Cymdeithasol Cymru wedi cael ei sefydlu fel rheoleiddiwr newydd y gweithlu gofal cymdeithasol, sydd â'r nod o wneud yn siŵr bod pobl yng Nghymru yn gallu galw ar weithlu gofal cymdeithasol o ansawdd uchel sy'n darparu gwasanaethau i ddiwallu eu hanghenion yn llawn.

Mae gweithredu Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 hefyd yn faes rwyf wedi edrych arno'n ofalus. Mae'r Ddeddf hon yn cyflwyno ystod eang o ddyletswyddau newydd i gyrrff cyhoeddus i sicrhau mwy o bwyslais ar atal, llesiant ac annibyniaeth wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus, yn ogystal â chynnig mwy o ddewis i bobl hŷn a'u gofalwyr dros y cymorth a'r gofal a gânt.

Trwy fy ngwaith achos parhaus a fy nghysylltiad â Grŵp Gwerthuso Rhanddeiliaid Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, rwyf wedi parhau i weithio i sicrhau bod pobl hŷn yn cael gofal a chymorth sy'n cydymffurfio â'r dyletswyddau cyfreithiol a'r egwyddorion a geir yn y ddeddfwriaeth.

Byddaf yn parhau i weithio â rhanddeiliaid i nodi unrhyw feysydd sydd sy'n achos pryder i mi o ran effeithiolrwydd y broses o weithredu'r Ddeddf, yn ogystal â chraffu ar gadernid y data sydd ar gael i fonitro effeithiolrwydd y Ddeddf cyn iddi gael ei gwerthuso gan Lywodraeth Cymru.

4.4.4. Cynllun Gweithredu ar gyfer Dementia 2018-2022

Er fy mod wedi croesawu cyhoeddi strategaeth ddementia ddrafft Llywodraeth Cymru fel cam positif ymlaen ac wedi cydnabod ystod y materion a fyddai'n cael eu cynnwys ynddi, roedd fy ymateb i'r ymgynghoriad ym mis Ebrill 2017 yn datgan yn glir bod sawl maes lle'r oeddwn yn teimlo bod angen cryfhau'r strategaeth i sicrhau y byddai'n gwireddu ei huchelgais i wella bywydau pobl sy'n byw â dementia, a'u gofalwyr.

Yn fy ymateb i'r ymgynghoriad, roeddwn yn galw am wella'r strategaeth mewn nifer o ffyrdd, gan gynnwys mwy o bwyslais ar hawliau, amrywiaeth ac eiriolaeth annibynnol; mwy o gydnabyddiaeth i lesiant ac anghenion gofalwyr; targedau hyfforddi mwy uchelgeisiol; gwasanaethau seibiant gwella; cynyddu rôl gweithwyr cymorth dementia; a gwell llwybrau gofal lliniarol a diwedd oes. Pwysleisiais hefyd bwysigrwydd ymgysylltu â phobl sy'n cael eu heffeithio gan ddementia mewn ffordd ystyrlon i oleuo'r strategaeth.

Rwyf wedi parhau â fy ngwaith i ddylanwadu ar y strategaeth, a gafodd ei hailenwi'n Gynllun Gweithredu ar gyfer Dementia 2018-2022 yn ystod ei datblygiad, fel aelod o Grŵp Gorchwyl a Gorffen Strategaeth Dementia Llywodraeth Cymru, gan weithio ochr yn ochr â rhanddeiliaid allweddol eraill, sy'n cynnwys pobl sy'n cael eu heffeithio gan ddementia, i sicrhau bod anghenion pobl sy'n byw â dementia a'u gofalwyr yn cael eu hadlewyrchu'n well yn y fersiwn derfynol o'r cynllun.

Ar ôl cyhoeddi'r Cynllun Gweithredu ym mis Chwefror 2018, ysgrifennais hefyd at yr Ysgrifennydd Cabinet dros lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan ddweud er fy mod yn croesawu sawl rhan o'r cynllun, roedd nifer o feysydd lle mae gennyf bryderon o hyd, er gwaethaf ei uchelgais, ni fydd y cynllun yn cyflawni'r canlyniadau mae pobl sy'n byw â dementia, a'u gofalwyr, eisiau ac angen eu gweld.

4.4.5. Gwaith ychwanegol i ddylanwadu ar bolisïau, deddfwriaeth ac ymarfer

Er mwyn sicrhau bod rhanddeiliaid allweddol yn deall anghenion pobl hŷn a'u bod yn cael eu hadlewyrchu yn eu gwaith, rwyf hefyd wedi parhau i ddylanwadu ar bolisïau ac ymarfer trwy fod yn aelod, a thrwy weithio mewn partneriaeth ag ystod o grwpiau arbenigol a byrddau / grwpiau cynghori, gan gynnwys:

- Grŵp Gorchwyl a Gorffen Strategaeth Dementia Llywodraeth Cymru
- Grŵp Llywio Cartrefi Gofal Llywodraeth Cymru
- Bwrdd Rhaglen Cynhwysiant Digidol Llywodraeth Cymru
- Panel Trafnidiaeth Hygyrch Llywodraeth Cymru
- Panel Cynghorol Defnyddwyr Trafnidiaeth Gyhoeddus Llywodraeth Cymru
- Bwrdd Rhaglen Cynhwysiant Ariannol Llywodraeth Cymru
- Fforwm Cynghori'r Gweinidog ar Heneiddio Llywodraeth Cymru

- Grŵp Technegol Llywodraeth Cymru ar Eiriolaeth
- Grŵp Rhanddeiliaid Llywodraeth Cymru ar Werthuso'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol
- Grŵp Llywio Llywodraeth Cymru ar Ffrwd Waith y Gweithlu Iechyd a Gofal Cymdeithasol
- Grŵp Cyfeirio Rhanddeiliaid Llywodraeth Cymru ar Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016
- Grŵp Trawsbleidiol Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar bobl hŷn a heneiddio
- Grŵp Rhanddeiliaid Arolygiaeth Gofal Cymru ar Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016
- Fforwm Gwasanaeth Cyngor Ariannol Cymru
- Bwrdd Partneriaeth 'Ffrind i Mi' (BIP Aneurin Bevan)
- Bwrdd Rhanddeiliaid a Fforwm PIP Cymru'r Adran Gwaith a Phensiynau
- Pwyllgor Trafnidiaeth Gymunedol Cymru
- Partneriaeth Cymru yn erbyn Sgamiau (WASP)

4.5. Cysylltu â phobl hŷn ledled Cymru, a gwranddo arnynt

Mae ymgysylltu uniongyrchol â phobl hŷn ledled Cymru wedi parhau i fod yn elfen allweddol o fy ngwaith yn ystod 2017-18, gan fy ngalluogi i rannu gwybodaeth bwysig am fy rôl, y gwaith rwyf yn ei wneud ac am sut y gallaf gynnig cymorth a chefnogaeth fel Comisiynydd. Mae'r gwaith ymgysylltu hwn hefyd yn gyfle holl bwysig i glywed yn uniongyrchol gan bobl hŷn am y pethau sy'n bwysig iddynt hwy, y gwasanaethau maent am eu cael a'r pethau hynny sy'n effeithio ar eu bywydau, sy'n helpu i arwain a ffurfio fy ngwaith a fy mlaenoriaethau.

4.5.1. Sioe Deithio Ymgysylltu

Cyfarfu fy nhîm a minnau â 169 o grwpiau ledled Cymru yn ystod 2017-18, gan ymweld ag amrywiaeth eang o leoliadau, fel clybiau cymdeithasol, grwpiau cymorth, cartrefi gofal, cyfarfodydd fforymau, cymdeithasau preswylwyr a chynadleddau, gan ymgysylltu â dros 3,300 o bobl hŷn. Teithiodd fy nhîm a mi dros 19,000 o filltiroedd i ymestyn allan a gwranddo ar bobl hŷn ym mhob Awdurdod Lleol yng Nghymru.

I sicrhau bod lleisiau pobl hŷn yn eu holl amrywiaeth yn dylanwadu ac yn cael eu hadlewyrchu ym mhob rhan o fy ngwaith, rwyf wedi parhau i gwrdd ag unigolion o amrywiaeth eang o gefndiroedd nad yw eu lleisiau'n cael eu clywed yn aml. I ategu'r gwaith ymgysylltu pwysig hwn, rwyf wedi gweithio ag ystod eang o fudiadau sy'n gweithio â phobl â nodweddion gwarchoddedig, gan gynnwys, Cyfle i Bawb, Deafblind Cymru, Prosiect y Golden Years (ar gyfer Menywod 50+ oed o gymunedau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig), Men's Sheds, Parkinsons UK Cymru a'r Gymdeithas Strôc.

Rwyf hefyd wedi trefnu llawer o ymweliadau ar y cyd ag Aelodau Cynulliad, ASau, Arweinyddion Cynghorau a Chynghorwyr, i roi cyfle i bobl hŷn i sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu clywed ac i rannu eu barn a'u profiadau'n uniongyrchol â'r rhai sy'n gwneud polisiau a phenderfyniadau sy'n effeithio ar eu bywydau.

4.5.2. Ymgysylltu'n Ehangach

Yn ogystal ag ymgysylltu â miloedd o bobl hŷn fel rhan o'm Sioe Ymgysylltu Deithiol, rwyf wedi parhau i weithio gyda sefydliadau ffurfiol sy'n cynrychioli pobl hŷn a'u buddiannau, fel y Confensiwn Pensiynwyr Cenedlaethol, Cymru Fywiog, Cynghrair Pobl Hŷn Cymru (COPA), a Fforwm Cynghori'r Gweinidog ar Heneiddio, yn ogystal ag â fforymau 50+ i bobl hŷn ledled Cymru.

Fel rhan o fy ngwaith ymgysylltu ehangach, rwyf wedi parhau i weithio â chyryff cyhoeddus Cymru, gan gynnwys Byrddau Iechyd, Awdurdodau Lleol, Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, Gofal Cymdeithasol Cymru, Arolygiaeth Gofal Cymru a Safonau Masnach Cenedlaethol, a mudiadau trydydd sector fel Cynghrair Henoed Cymru, Age Cymru, Age Connects, Action on Hearing Loss, Gofal a Thrwsio Cymru, y Dementia Engagement and Empowerment Project ac RNIB Cymru, i gael mwy o wybodaeth a gwell dealltwriaeth o'r materion a'r heriau mae pobl hŷn yn eu hwynebu, ac i drafod sut y gellid gwella gwasanaethau, trwy rannu gwybodaeth ac enghreifftiau o ymarfer da. Ochr yn ochr â'r gwaith hwn, rwyf hefyd wedi traddodi'r prif areithiau mewn cynadleddau a digwyddiadau ledled Cymru, a oedd yn gyfle i mi i dynnu sylw at ystod o faterion sy'n effeithio ar fywydau pobl hŷn ac ymestyn allan yn effeithiol at niferoedd mawr o randdeiliaid.

Drwy ddefnyddio'r cyfryngau Cymraeg a Saesneg yng Nghymru rwyf yn gallu ymestyn allan nid yn unig at y niferoedd mawr o bobl hŷn fel eu bod yn clywed am y gwaith rwyf yn ei wneud ar eu rhan i ysgogi newid, ond hefyd at y cyhoedd yn gyffredinol fel eu bod yn deall y materion a'r heriau sy'n effeithio ar fywydau pobl hŷn a'r camau sy'n rhaid eu cymryd i roi sylw iddynt. Trwy gydol 2017-18, bu gen i bresenoldeb amlwg ar deledu a radio, gan ymddangos ar BBC Wales Today, Newyddion ITV Wales, Newyddion S4C, BBC Radio Wales a BBC Radio Cymru. Rwyf hefyd wedi sicrhau llawer o sylw yn y papurau dyddiol, gan gynnwys y Western Mail, Daily Post, South Wales Argus, South Wales Evening Post a'r Wales Echo, yn ogystal â phapurau newydd lleol eraill sy'n cael eu cyhoeddi yng Nghymru.

Mae fy ngwaith hefyd wedi cael sylw mewn nifer o gyhoeddiadau mwy arbenigol, fel cylchgronau proffesiynol, cyfnodolion a chyhoeddiadau eraill ar gyfer rhanddeiliaid, sy'n helpu i sicrhau fy mod yn gallu ymestyn allan at gymaint o bobl hŷn a rhanddeiliaid â phosibl i dynnu sylw at y materion pwysicaf ac i rannu gwybodaeth ac ymarfer da.

4.5.4. Cydnabod Rhagoriaeth

Fel Comisiynydd, rwyf wedi ei gwneud yn amlwg o'r cychwyn bod llawer o enghreifftiau o ymarfer da i'w weld mewn gwahanol rannau o Gymru, ac rwyf wedi cwrdd â llawer o unigolion ymroddedig sy'n gweithio yn ein gwasanaethau cyhoeddus ac sy'n gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i fywydau pobl hŷn.

Er mwyn sicrhau bod y gwaith rhagorol hwn yn cael ei gydnabod, nid yn unig yr wyf yn cyfeirio ato yn fy nghyhoeddiadau ac yn fy areithiau, ond rwyf hefyd yn cefnogi'n ffurfiol Gwobrau Nyrs y Flwyddyn y Coleg Nyrsio Brenhinol a Gwobrau Gofal Cymru i sicrhau bod unigolion neilltuol sy'n gweithio yn ein gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn cael eu cydnabod a'u dathlu.

5. Amcanion Cydraddoldeb y Comisiynydd

Cyhoeddodd y Comisiynydd Gynllun Cydraddoldeb Strategol ym mis Mawrth 2016 yn dilyn ymgynghoriad â phobl hŷn a rhanddeiliaid, gan ddisodli'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2012.

Mae'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol newydd yn nodi amcanion cydraddoldeb penodol ac yn amlinellu'r ffordd ymlaen ar gyfer y dyfodol. Cyhoeddwyd y strategaeth newydd i sicrhau bod cydraddoldeb a hawliau dynol wedi'u sefydlu ym meddylfryd ac arferion gweithio'r Comisiynydd a'i staff.

Nododd y Comisiynydd yr amcanion canlynol ar gyfer 2016-20:

1. Sicrhau wrth gyflogi staff nad wyf yn gwahaniaethu yn erbyn neb, fy mod yn hybu cyfle cyfartal i bawb ac yn meithrin cysylltiadau da rhwng aelodau o'r staff.

- Byddaf yn ceisio cynyddu amrywiaeth fy ngweithlu • Bydd pob aelod o'r staff yn cael cyfleoedd i ddatblygu a symud ymlaen er mwyn sicrhau bod pawb yn cael yr un cyfle i gyflawni ei potensial
- Byddaf yn sicrhau bod pob aelod o'r staff yn cael ei wobrwyo a'i dalu ar y sail eu bod yn gyfartal beth bynnag eu nodweddion gwarchodedig
- Byddaf yn sicrhau bod diwylliant yn fy sefydliad lle mae pob aelod o'r staff yn teimlo'n gyfforddus i fod yn agored ynglŷn â'i nodweddion gwarchodedig ac yn teimlo ei fod yn cael ei werthfawrogi gennyf fi fel cyflogwr ac ar draws y sefydliad

2. Sicrhau bod fy mholisiau a'm harferion caffael a'r dogfennau tendro cysylltiedig yn cymryd yr angen i fodloni gofynion cydraddoldeb cyfreithiol i ystyriaeth

- Byddaf yn adolygu'n flynyddol fy holl bolisiau ac arferion caffael a'm holl ddogfennau tendro i sicrhau eu bod yn bodloni dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus.
- Byddaf yn sicrhau bod contractwyr yn gwbl ymwybodol o'm dyletswyddau cydraddoldeb

3. Sicrhau bod fy ngwaith yn berthnasol i bobl hŷn o bob math, a bod hynny i'w weld yn amlwg.

- Byddaf yn ymgysylltu llawer mwy â phobl hŷn ar draws yr holl wahanol nodweddion gwarchodedig

- Sicrhau bod fy ngwaith yn seiliedig ar yr hyn y mae pobl hŷn ar draws y sbectrwm nodweddion gwarchoddedig yn ei ddweud wrthyf ynglŷn â beth sy'n bwysig iddyn nhw, a bod fy ngwaith yn tynnu sylw penodol at effeithiau ar y rhai sydd â gwahanol gyfuniadau o nodweddion gwarchoddedig
- Byddaf yn cryfhau'r asesiad o effaith sy'n sail i'm gwaith er mwyn sicrhau bod fy ngwaith yn rhoi ystyriaeth lawn i effaith nodweddion gwarchoddedig ar y canlyniad a geisir i bobl hŷn

4. Byddaf yn sicrhau bod fy ngwaith wedi'i seilio fwyfwy ar dull gweithredu sy'n canolbwyntio ar hawliau a bod agenda sy'n canolbwyntio ar hawliau'n cael ei datblygu drwy Gymru gyfan.

- Byddaf yn sicrhau bod staff yn cynnwys dull gweithredu sy'n seiliedig ar hawliau dynol yn eu gwaith
- Byddaf yn hyrwyddo Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ac ymwybyddiaeth o Oedraniaeth
- Byddaf yn gweithio gyda'r llywodraeth i hyrwyddo'r defnydd o egwyddorion y Cenhedloedd Unedig a dull gweithredu sy'n seiliedig ar hawliau wrth greu deddfwriaeth

5. Grymuso ac arfogi pobl hŷn i herio'r gwahaniaethu y maent yn ei wynebu.

- Byddaf yn arfogi pobl hŷn â'r wybodaeth a'r offer i'w grymuso i herio gwahaniaethu

6. Hybu darlun cywir a chytbwys o bobl hŷn yn eu holl amrywiaeth, gwella dealltwriaeth o bobl hŷn a'u hanghenion a herio stereoteipiau, yn fy sefydliad i ac mewn sefydliadau eraill.

- Byddaf yn cynyddu dyfnder dealltwriaeth fy staff o amrywiaeth pobl hŷn a'r graddau y mae nodweddion gwarchoddedig yn effeithio ar eu mynediad at wasanaethau a'u bywydau ehangach
- Byddaf yn cynyddu dyfnder dealltwriaeth y prif wasanaethau cyhoeddus o amrywiaeth pobl hŷn a'r graddau y mae nodweddion gwarchoddedig yn effeithio ar eu mynediad at wasanaethau a'u bywydau ehangach
- Byddaf yn herio stereoteipiau a syniadau negyddol am bobl hŷn yn barhaus ac yn gosod disgwyliadau clir ar gyfer newid
- Byddaf yn cryfhau ein trefniadau gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau eraill sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol er mwyn cryfhau lleisiau pobl hŷn a chynyddu effaith ein gwaith

7. Annog a chefnogi gyrff cyhoeddus eraill i gydymffurfio â'u dyletswyddau eu hunain dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 fel y maent yn berthnasol i bobl hŷn a herio achosion difrifol o beidio â chyflawni dyletswyddau cyfreithiol.

- Byddaf yn darparu canllawiau i gyrff cyhoeddus sy'n gwneud newidiadau allweddol i'w gwasanaethau er mwyn eu helpu i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'u dyletswyddau statudol mewn cysylltiad ag ymgysylltu, asesu effaith a chymesuredd
- Byddaf yn sicrhau bod gwasanaethau sy'n cael eu darparu a newidiadau sydd â'r potensial i gael effaith niweidiol neu anghymesur sylweddol ar bobl hŷn yn cael eu hadolygu'n barhaus

6. Yr hyn a gyflawnwyd yn ystod 2017-18

Amlinellir isod yr hyn a gyflawnwyd yn erbyn yr amcanion:

Amcan	Arweinydd	Amserlen	Dulliau mesur	Gweithgarwch / Camau a gymerwyd
1. Sicrhau wrth gyflogi staff nad wyf yn gwahaniaethu yn erbyn neb, fy mod yn hybu cyfle cyfartal i bawb ac yn meithrin cysylltiadau da rhwng aelodau o'r staff.				
Byddaf yn ceisio cynyddu amrywiaeth fy ngweithlu.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Blynyddol	Adolygu arferion recriwtio er mwyn deall rhwystrau posibl, a sicrhau bod arferion recriwtio'n gynhwysol a'u bod yn ceisio denu ymgeiswyr ag amrediad ehangach o nodweddion gwarchoddedig.	Adolygydd arferion recriwtio'r Comisiynydd, ac mae swyddi'n cael eu hysbysebu drwy rwydwaith eang.
		Fel uchod	Adolygu'r mathau o gontractau a phatrymau gweithio er mwyn deall ac ymdrin â rhwystrau posibl gyda'r bwriad o ddenu a chadw ymgeiswyr ag amrediad ehangach o nodweddion gwarchoddedig.	Eleni, adolygydd polisi'r Comisiynydd ar weithio'n hyblyg, ac mae swyddi'n cael eu hysbysebu drwy rwydwaith eang.
		Fel uchod	Monitro, mesur ac adolygu ceisiadau am waith a llwyddiant ym mhob cam gyda'r bwriad o sicrhau cyfle teg i bob ymgeisydd.	Cynhaliwyd adolygiad ar ôl pob proses recriwtio.

			Blynyddol	Casglu, monitro a chyhoeddi data cydraddoldeb sy'n ymwneud â chyflogaeth.	Mae data'n cael ei gyhoeddi bob blwyddyn fel rhan o Adroddiad Blynyddol ar y Cynllun Cydraddoldeb Strategol (Gweler tudalen 38).
Bydd pob aelod o'r staff yn cael cyfleoedd i ddatblygu a symud ymlaen er mwyn sicrhau bod pawb yn cael yn un cyfle i gyflawni ei botensial.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Bob chwe mis		Adolygiadau rheoli perfformiad parhaus bob chwe mis er mwyn nodi a sefydlu cynlluniau priodol i gyflawni amcanion dysgu a datblygu.	Mae'r holl staff wedi cael adolygiadau perfformiad chwe misol ym mis Hydref a mis Mawrth.
Byddaf yn sicrhau bod pob aelod o'r staff yn cael ei wobrwyo a'i dalu ar y sail eu bod yn gyfartal beth bynnag eu nodweddion gwarchoddedig.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Pan fydd swyddi newydd yn cael eu creu		Adolygu pob swydd er mwyn sicrhau bod pawb sy'n dal swydd yn cael ei werthuso'n wrthrychol ac yn deg ac yn derbyn tâl teg pa un a oes ganddo nodwedd warchoddedig ai peidio.	Cynhaliwyd gwerthusiad swyddi annibynnol yn haf 2017. Nid oes swyddi newydd wedi cael eu creu ers hynny.
Byddaf yn sicrhau bod diwylliant yn fy sefydliad lle mae pob aelod o'r staff yn teimlo'n gyfforddus i fod yn agored ynglŷn â'i nodweddion gwarchoddedig ac yn teimlo ei fod yn cael ei werthfawrogi gennyf fi fel	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Dau sesiwn ffurfiol y flwyddyn		Codi ymwybyddiaeth yn barhaus drwy sesiynau a hyfforddiant anffurfiol a ffurfiol, dosbarthu gwybodaeth a defnyddio delweddau cadarnhaol i hybu dealltwriaeth o nodweddion gwarchoddedig.	Cynhaliwyd dau gyfarfod tîm eleni, i godi ymwybyddiaeth am y nodweddion gwarchoddedig.

cyflogwr ac ar draws y sefydliad.			Blynyddol ac yn unol â phob cynllun	Sicrhau bod arferion da'n cael eu hadolygu a'u cymhwyso'n barhaus er mwyn hybu amgylchedd gwaith cynhwysol sy'n hybu dysgu, datblygu a lles cyffredinol.	Adolygwyd yr arferion.
2. Sicrhau bod fy mholisiau a'm harferion caffael a'r dogfennau tendro cysylltiedig yn cymryd yr angen i fodloni gofynion cydraddoldeb cyfreithiol i ystyriaeth.					
Byddaf yn adolygu'n flynyddol fy holl bolisiau ac arferion caffael a'm holl ddogfennau tendro i sicrhau eu bod yn bodloni dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Fel y nodwyd neu'n flynyddol	Sicrhau adolygiad priodol a chyfnodol o bob polisi perthnasol er mwyn adlewyrchu dyletswyddau statudol, arferion da a dysgu.	Adolygwyd yr arferion.	
Byddaf yn sicrhau bod contractwyr yn gwbl ymwybodol o'm dyletswyddau cydraddoldeb.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Parhaus	Sicrhau bod yr ymgysylltu'n parhau er mwyn ceisio cynrychioli'r amrywiaeth ehangach o bobl hŷn a sicrhau fy mod wedi chwilio am grwpiau nad ydynt yn cael eu clywed yn aml, neu sy'n llai gweledol, ac wedi ymweld â hwy.	Mae pob dogfen dendr a chontract yn cynnwys gofynion y Comisiynydd.	

		Parhaus	Sicrhau fy mod yn dal i godi ymwybyddiaeth o'm gwaith mewn grwpiau sydd â nodweddion gwarchoddedig er mwyn annog ymgysylltu ehangach a mwy cynrychioladol.	Mae pob dogfen dendr a chontract yn cynnwys gofynion y Comisiynydd.
3. Sicrhau bod fy ngwaith yn berthnasol i bobl hŷn o bob math, a bod hynny i'w weld yn amlwg.				
Byddaf yn ymgysylltu llawer mwy â phobl hŷn ar draws yr holl wahanol nodweddion gwarchoddedig.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Parhaus	Sicrhau bod yr ymgysylltu'n parhau er mwyn ceisio cynrychioli'r amrywiaeth ehangach o bobl hŷn a sicrhau fy mod wedi chwilio am grwpiau nad ydynt yn cael eu clywed yn aml, neu sy'n llai gweledol, ac wedi ymweld â hwy.	Mae'r sioe deithiol i ymgysylltu wedi parhau i chwilio am bobl hŷn â nodweddion gwarchoddedig, ac mae adroddiad chwarterol yn cael ei ddatblygu i ddangos sut mae tîm y Comisiynydd wedi ymgysylltu â'r nodweddion gwarchoddedig.
		Parhaus	Sicrhau fy mod yn dal i godi ymwybyddiaeth o'm gwaith mewn grwpiau sydd â nodweddion gwarchoddedig er mwyn annog ymgysylltu ehangach a mwy cynrychioladol.	Roedd dros 64% o waith ymgysylltu'r Comisiynydd wedi digwydd â grwpiau a oedd ag un neu ragor o'r nodweddion amrywiol neu warchoddedig.
Sicrhau bod fy ngwaith yn seiliedig ar yr hyn y mae pobl hŷn ar draws y sbectrwm nodweddion	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Sicrhau ymgynghori ac ymgysylltu ehangach â phobl ar draws y sbectrwm nodweddion gwarchoddedig	Mae'r Comisiynydd wedi cynnal ymgynghoriad i ystyried effeithiau penodol i'w cynnwys yn eu rhaglen waith yn yr

<p>gwarchoddedig yn ei ddweud wrthyf ynglŷn â beth sy'n bwysig iddyn nhw, a bod fy ngwaith yn tynnu sylw penodol at effeithiau ar y rhai sydd â gwahanol gyfuniadau o nodweddion gwarchoddedig.</p>		<p>er mwyn rhoi ystyriaeth benodol i unrhyw effeithiau penodol sy'n gysylltiedig â chynhwysiant yn fy ngwaith.</p>	<p>holl ffrydiau gwaith. Mewn rhai meysydd, megis gwaith parhaus i godi ymwybyddiaeth am drais domestig a phobl hŷn, ni fu modd ymgynghori'n eang oherwydd sensitifrwydd personol. Ond mae'r Comisiynydd wedi siarad ag unigolion sydd wedi gwneud cyswllt uniongyrchol, yn ogystal ag wedi defnyddio'r hyn a ddysgwyd gan waith achos, darparwyr gwasanaethau a gan sefydliadau sy'n cynrychioli cymunedau i sicrhau bod gwaith y Comisiynydd yn berthnasol i brofiadau pobl hŷn o ran yr holl nodweddion gwarchoddedig a bod unrhyw beth a ddysgir yn cael ei rannu er mwyn newid arferion rheng flaen.</p>
	<p>Parhaus</p>	<p>Sicrhau bod cyhoeddiadau'n adlewyrchu ac yn cynrychioli'r materion a'r effeithiau y tynnir sylw atynt gan amrywiaeth o bobl hŷn, a bod modd cael gafael</p>	<p>Mae popeth y mae'r Comisiynydd yn ei gyhoeddi yn adlewyrchu'r materion sy'n bwysig yn ôl pobl hŷn o amrywiaeth o grwpiau.</p>

<p>Byddaf yn cryfhau'r asesiad o effaith sy'n sail i'm gwaith er mwyn sicrhau bod fy ngwaith yn rhoi ystyriaeth lawn i effaith nodweddion gwarchoddedig ar y canlyniad a geisir i bobl hŷn.</p>	<p>Cyfarwyddwr Lles a Grymuso</p>	<p>Parhaus</p>	<p>Defnyddio offeryn newydd i asesu effaith ar gydraddoldeb a hawliau dynol a'i wneud yn rhan annatod o waith yr holl staff perthnasol er mwyn ceisio gwella ansawdd y gwaith rwy'n ei wneud ar ran pobl hŷn.</p>	<p>Mae tîm y Comisiynydd yn asesu cydraddoldeb a hawliau dynol, ac yn dilyn dull sy'n seiliedig ar gydraddoldeb a hawliau dynol wrth gynllunio a gweithredu camau i hybu'r rhaglen waith flynyddol. Mae dull y Comisiynydd yn edrych ar y groesffordd rhwng gwahanol nodweddion ac mae'n cael ei siapio gan Egwyddorion y Cenedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn a deddfwriaeth allweddol megis Deddf Hawliau Dynol. Mae'r dull hwn yn cael ei adlewyrchu gan dîm gwaith achos y Comisiynydd wrth gefnogi unigolion sy'n gofyn i'r swyddfa am gymorth a chefnogaeth, a hynny er mwyn canfod unrhyw siawns o dorri hawliau dynol.</p>
---	---	----------------	---	--

4. Byddaf yn sicrhau bod fy ngwaith wedi'i seilio fwyfwy ar ddull gweithredu sy'n canolbwyntio ar hawliau a bod agenda sy'n canolbwyntio ar hawliau'n cael ei datblygu drwy Gymru gyfan.				
Byddaf yn sicrhau bod staff yn cynnwys dull gweithredu sy'n seiliedig ar hawliau dynol yn eu gwaith.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Sicrhau bod pob aelod o'r staff yn cael hyfforddiant craidd ar Oedraniaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn a sicrhau bod staff yn cael cymorth i integreiddio'r rhain yn eu gwaith.	Mae'r cyfarwyddwyr yn cefnogi'r staff i sicrhau bod dull sy'n seiliedig ar hawliau dynol yn rhan annatod o'n gwaith.
Byddaf yn hyrwyddo Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ac ymwybyddiaeth o Oedraniaeth.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Darparu hyfforddiant a gweithgareddau codi ymwybyddiaeth o Oedraniaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn ar draws gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Hwyluso gweithdai hyfforddiant gydag Awdurdodau Lleol ar Asesiadau Effaith a Chanllawiau Craffu a fydd yn cynnwys Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn.	<p>Mae prif nodau Heneiddio'n Dda yng Nghymru yn seiliedig ar Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn, ac maen nhw'n cyd-fynd â'r rheini ac yn eu hatgyfnerthu.</p> <ul style="list-style-type: none"> Sicrhau bod Cymru'n wlad o gymunedau sy'n ystyriol o bobl hŷn (yn ôl diffiniad Sefydliad Iechyd y Byd) Sicrhau bod Cymru yn wlad o gymunedau sy'n cefnogi dementia Gostwng nifer y codymau ymysg pobl hŷn

<ul style="list-style-type: none"> • Lleihau effaith unigrwydd ac ynysu cymdeithasol diangen • Gwella'r cyfleoedd dysgu a chyflogi i bobl hŷn <p>Mae'r Comisiynydd wedi arwain digwyddiadau a gweithgareddau dysgu i'r rhwydwaith am bob un o'r pum nod sy'n gyffredin yn y cywaith cenedlaethol hwn, gan ddod â phobl hŷn a chynrychiolwyr o'r sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol at ei gilydd i rannu arferion da ac i annog newidiadau mewn agweddau, polisi, a'r modd mae gwasanaethau'n cael eu dylunio a'u darparu.</p> <p>Mae'r enghreifftiau'n cynnwys: gweithdai gyda chynghorau Rhondda Cynon Taf ac Abertawe ynglŷn â'r modd rydyn ni'n ystyried pobl hŷn ac yn sicrhau bod Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig yn cael eu cynnal. Cynhaliwyd gweithdai gyda chynghorau</p>				
---	--	--	--	--

				Blaenau Gwent a Merthyr Tudful ar wahaniaethu ar sail oedran a hawliau pobl hŷn.
5. Grymuso ac arfogi pobl hŷn i herio'r gwahaniaethu y maent yn ei wynebu.				
Byddaf yn arfogi pobl hŷn â'r wybodaeth a'r offer i'w grymuso i herio gwahaniaethu.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Byddwn yn gwneud pobl hŷn yn fwy ymwybodol o wahaniaethu drwy ddarparu hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth ledled Cymru.	Mae Heneiddio'n Dda yng Nghymru yn cynnal digwyddiadau yn aml gan ddod â phobl hŷn a rhanddeiliaid allweddol at ei gilydd i drafod llesiant pobl hŷn ac i rannu gwybodaeth a'r hyn a ddysgwyd. Rydyn ni wedi datblygu offer ac adnoddau i gefnogi pobl i greu newid cadarnhaol yn eu cymunedau, yn ogystal ag i hyrwyddo'r rhai a ddatblygir gan bartneriaid. Mae gwybodaeth ac adnoddau'n cael eu rhannu drwy ein rhwydwaith o fwy na 1,600 o bobl, a thrwy asiantaethau a sefydliadau sy'n bartneriaid i ni i gyrraedd y gynulleidfa ehangaf bosibl o bobl hŷn. Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn parhau i gwrdd â grwpiau

				<p>o bobl hŷn ledled Cymru i godi ymwybyddiaeth am ehangder y gwahaniaethu sy'n digwydd yn erbyn pobl hŷn yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys codi ymwybyddiaeth am droseddau yn erbyn pobl hŷn megis ymwybyddiaeth o sgamiau, hyfforddiant mewn partneriaeth â'r Safonau Masnach Cenedlaethol i helpu pobl i wybod pryd maen nhw mewn perygl o gael eu sgamio.</p> <p>Rhoddwyd cyflwyniadau am gadarnhau hawliau pobl sy'n annwyl iddynt os ydynt yn colli eu galluedd, gan esbonio swyddogaeth Atwrneiaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn.</p> <p>Mae'r Comisiynydd yn aml yn cyfeirio pobl hŷn a'u cynrychiolwyr at yr amrywiaeth o ddogfennau sydd ar gael ar-lein i roi gwybodaeth a chefnogaeth iddynt pan fyddan nhw'n mynegi pryder wrth Gyrrff Cyhoeddus.</p>
Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Bydd fy ngwefan yn dal i ddarparu templedi, gwybodaeth ddefnyddiol a phecynnau cymorth eraill y gall pobl hŷn eu defnyddio i herio gwahaniaethu.		

					Er enghraifft, mae pecyn cymorth y Comisiynydd ar ‘Ymgysylltu’n Effeithiol ag Awdurdodau Lleol’ yn becyn ymarferol i helpu pobl hŷn i sicrhau bod eu Hawdurdodau Lleol yn clywed eu barn a bod eu barn yn cael ei hadlewyrchu’n llawn mewn unrhyw newidiadau sy’n digwydd i wasanaethau cymunedol ledled Cymru.
6. Hybu darlun cywir a chytbwys o bobl hŷn yn eu holl amrywiaeth, gwella dealltwriaeth o bobl hŷn a’u hanghenion a herio stereoteipiau, yn fy sefydliad i ac mewn sefydliadau eraill.					
Byddaf yn cynyddu dyfnder dealltwriaeth fy staff o amrywiaeth pobl hŷn a’r graddau y mae nodweddion gwarchoddedig yn effeithio ar eu mynediad at wasanaethau a’u bywydau ehangach.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Dal i ddarparu sesiynau hyfforddi a chodi ymwybyddiaeth gan gynnwys yn fwyaf penodol Oedraniaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn a fydd yn cael eu hymgorffori yn nulliau gweithio fy staff.	Mae’r holl staff yn cael gwybod am amrywiaeth y bobl hŷn a’u hawliau. Mae hyn yn cynnwys hyfforddiant ar Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig a sut mae defnyddio’r rhain.	
		Bob chwe mis	Sicrhau bod adolygiadau rheoli perfformiad a gynheilir bob chwe mis yn adlewyrchu’r hyn a gyflawnwyd wrth ymgorffori materion cydraddoldeb yng	Mae’r holl staff wedi trafod materion cydraddoldeb yn eu cyfarfodydd rheoli perfformiad chwe misol.	

Byddaf yn cynyddu dyfnder dealltwriaeth y prif wasanaethau cyhoeddus o amrywiaeth pobl hŷn a'r graddau y mae nodweddion gwarchoddedig yn effeithio ar eu mynediad at wasanaethau a'u bywydau ehangach.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Rhannu gwybodaeth a disgwyliaidau sy'n ymwneud â phobl hŷn â chyrrff cyhoeddus ac asiantaethau allanol yn fy ngwaith o ddydd i ddydd, drwy ddarparu hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth, drwy fy nghyhoeddiadau ac ar fy ngwefan.	Mae Heneiddio'n Dda yng Nghymru yn gweithio'n agos â gwasanaethau statudol a chyhoeddus yng Nghymru, yn ogystal â dylanwadu ar fabwysiadu polisïau sy'n canolbwyntio ar les pobl hŷn fel unigolion ar lefel strategol.
Byddaf yn herio stereoteipiau a syniadau negyddol am bobl hŷn yn barhaus ac yn gosod disgwyliaidau clir ar gyfer newid.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Hyfforddiant, codi ymwybyddiaeth a hyrwyddo'r Ymgyrch 'Na i Oedraniaeth' ac Arwyr Bob Dydd.	Mae gwybodaeth ar gael ar wefan a thudalennau trydar y Comisiynydd yn herio stereoteipiau a hyrwyddo ei hymgyrch 'Dywedwch Na i Oedraniaeth'.
		Parhaus	Yn fy ngwaith o ddydd i ddydd, codi ymwybyddiaeth gyda gwasanaethau cyhoeddus eraill sy'n ceisio siarad llai am bobl hŷn fel grŵp unffurf a mwy am anghenion a dyheadau'r amrywiaeth o unigolion hŷn a sut y bydd y rhain yn cael eu diwallu.	Mae'r Comisiynydd wedi bod yn glir drwy'r amser â Chyrrff Cyhoeddus nad ydyn ni'n gallu darparu canlyniadau llesiant i bawb hyd nes byddwn ni'n dechrau gweld yr unigolyn yn hytrach na'i anabledd, ffydd, ethnigrwydd, hunaniaeth o ran rhywedd, rhywioldeb neu oedran.

<p>Byddaf yn cryfhau ein trefniadau gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau eraill sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol er mwyn cryfhau lleisiau pobl hŷn a chynyddu effaith ein gwaith.</p>	<p>Cyfarwyddwr Lles a Grymuso</p>	<p>Parhaus</p>	<p>Ymgysylltu parhaus ac ehangach â sefydliadau eraill sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol.</p>	<p>Er enghraifft, mae'r Comisiynydd wedi cyflwyno sylwadau i Lywodraeth Cymru i sicrhau bod pobl sy'n byw â dementia a'u gofalwyr wedi cael eu cynrychioli ar grwpiau gorchwyl a gorffen y strategaeth ddementia, yn ogystal â chefnogi a hyrwyddo ymgynghoriad cenedlaethol â phobl sy'n byw â dementia a'u gofalwyr ledled Cymru.</p>
<p></p>	<p></p>	<p></p>	<p></p>	<p>Mae'r Comisiynydd yn parhau i ymwneud ag amrywiaeth eang o sefydliadau yn y maes cydraddoldeb a hawliau dynol i sicrhau bod y materion sy'n wynebu pobl hŷn yn cael eu cydnabod fel materion cydraddoldeb a hawliau dynol.</p> <p>Ar adegau, mae hyn wedi golygu herio i sicrhau nad yw materion pobl hŷn yn cael eu gweld drwy lygaid iechyd a gofal cymdeithasol yn unig.</p> <p>Wrth ddyfnhau dealltwriaeth y Comisiynydd o ddarparu gwasanaethau ar gyfer</p>

			<p>pobl hŷn sy'n wynebu cam-drin domestig, mae hi wedi dibynnu ar gyngor arbenigol sefydliadau fel BAWSO, Sefydliad Henna a'r Transgender Unique Network am faterion yn ymwneud â phobl hŷn â nodweddion gwarchoddedig.</p>
	Parhaus	<p>Sicrhau bod ymatebion i unrhyw ymgynghoriadau ac ymchwiliadau perthnasol yn ceisio adeiladu ar eu sefyllfa bresennol.</p>	<p>Mae'r Comisiynydd wedi defnyddio gwybodaeth sefydliadau fel y Sefydliad Prydeinig Hawliau Dynol i fynegi pryderon am fygythiadau posibl i'r Ddeddf Hawliau Dynol yn ogystal â thynnu allan o Siarter yr Undeb Ewropeaidd ar Hawliau Sylfaenol.</p>
	Parhaus	<p>Bydd adolygiadau sylweddol o ddarpariaeth gwasanaethau cyhoeddus yn ceisio cynnwys sefydliadau sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol fel cynghorwyr a chyfranwyr arbenigol.</p>	<p>Wrth wneud ei gwaith dilynol ar ôl yr Adolygiad o Gartrefi Gofal, fe wnaeth y Comisiynydd seilio'r fframwaith dadansoddi ar gyfres o drafodaethau ag arbenigwyr o bob rhan o'r sector pobl hŷn a chydaddoldeb.</p>

7. Annog a chefnogi cyrff cyhoeddus eraill i gydymffurfio â'u dyletswyddau eu hunain dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 fel y maent yn berthnasol i bobl hŷn a herio achosion difrifol o beidio â chyflawni dyletswyddau cyfreithiol.

<p>Byddaf yn darparu canllawiau i gyrff cyhoeddus sy'n gwneud newidiadau allweddol i'w gwasanaethau er mwyn eu helpu i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'u dyletswyddau statudol mewn cysylltiad ag ymgysylltu, asesu effaith a chymesuredd.</p>	<p>Cyfarwyddwr Lles a Grymuso</p>	<p>Parhaus</p>	<p>Adolygu, cynnig adborth a darparu ymateb i ymgynghoriadau cyrff cyhoeddus eraill.</p>	<p>Mae'r Comisiynydd wedi darparu ymatebion i ymgynghoriadau gan nifer o Gyrrff Cyhoeddus, Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU, y Cynulliad Cenedlaethol a Senedd y DU, gan sôn am faterion yn ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol</p>
<p>Byddaf yn sicrhau bod gwasanaethau sy'n cael eu darparu a newidiadau sydd â'r potensial i gael effaith niweidiol neu anghymesur sylweddol ar bobl hŷn yn cael eu hadolygu'n barhaus.</p>	<p>Cyfarwyddwr Lles a Grymuso</p>	<p>Parhaus</p>	<p>Adolygu gwasanaethau cyhoeddus yn barhaus a darparu argymhellion cadarn er mwyn annog a hybu newid cadarnhaol.</p>	<p>Mae'r Comisiynydd wedi ymgymryd â darnau o waith, gan gynnwys y dilyniant i'r Adolygiad Cartrefi Gofal, 'Lle i'w Alw'n Gartref?', yn ogystal â phobl hŷn sy'n cael eu cefnogi yn eu cymunedau i herio'r penderfyniadau a wnaed gan wasanaethau cyhoeddus.</p> <p>Mae'r gwaith hwn wedi cael ei wneud gyda hawliau dynol a chydaddoldeb wrth ei galon, er mwyn sicrhau bod unrhyw newidiadau i gyflawniad y</p>

<p>gwasanaeth sydd â'r potensial i gael effaith anghymesur ar bobl hŷn yn cael eu codi drwy asesiadau hawliau dynol ac effaith cydraddoldeb.</p>	<p>Wrth ymgymryd â'r gwaith dilynol i 'Lle i'w Alw'n Gartref?', dywedodd y Comisiynydd yn ddiamheuol wrth Lywodraeth Cymru, yr Awdurdodau Lleol a'r Byrddau lechyd bod peidio â chyflawni'r argymhellion ar gyfer pobl hŷn mewn cartrefi gofal yng Nghymru yn annerbyniol.</p> <p>Roedd y Comisiynydd hefyd yn sicr bod yn rhaid i'r argymhellion gael eu trafod a'u hadolygu gan Brif Weithredwyr, Arweinwyr Cyngorau, Cadeiryddion Byrddau lechyd a Gweinidogion Llywodraeth Cymru.</p> <p>Mae ffocws parhaus y Comisiynydd ar hwn, drwy ddefnyddio ei phwerau statudol yn ogystal â thrwy berthnasau parhaus gyda</p>
<p>Parhaus</p>	<p>Os bydd cyrff cyhoeddus yn gwrthod gweithredu fy argymhellion, heb reswm da, byddaf yn eu galw i gyfrif, gan ddefnyddio pwerau cyfreithiol os oes angen.</p>

				<p>rhanddeiliaid, wedi arwain at newidiadau eglur a fydd yn gwella bywydau pobl hŷn mewn cartrefi gofal yng Nghymru. Er enghraifft, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gyflwyno rhaglen wella genedlaethol ar gyfer cartrefi gofal. Bydd hon yn canolbwyntio ar ymdrin â'r meysydd hynny sydd angen eu gwella; fel gofal ymataliaeth, rheoli meddyginiaethau ac atal cwympiadau.</p>
--	--	--	--	--

Atodiad A: Proffiliau'r gweithlu ar 31/03/18

Gwybodaeth cyfrif pennau

1. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi'n flynyddol nifer y bobl a gyflogir gan yr awdurdod ar 31 Mawrth bob blwyddyn fesul nodwedd warchoddedig.

- Oed
- Trawsrywedd
- Rhyw
- Anabledd
- Beichiogrwydd a mamolaeth
- Cyfeiriadedd rhywiol
- Hil – yn cynnwys tarddiad ethnig neu genedlaethol, lliw neu genedl
- Crefydd neu gred – yn cynnwys diffyg cred

Bydd y Comisiynydd yn ymgymryd ag arolwg staff blynyddol i gasglu data cydraddoldeb rheolaidd. Mae'r arolwg hwn yn gyfrinachol ac mae'r ymatebion yn ddiennw. Am y flwyddyn 2017/18 cafodd y Comisiynydd 19 ymateb allan o 21 posib. Ond oherwydd maint y sefydliad, lle bo'r ffigurau'n cyfrif am lai na 10%, tynnwyd y manylion allan er mwyn sicrhau na ellir adnabod unigolion.

Nifer y bobl a gyflogir fesul Nodwedd Warchoddedig:

Oed	
16-24	-
25-34	5
35-44	8
45-54	3
55-64	2
65 a throsodd	-
Dewis Peidio Dweud	-

Rhyw	
Gwryw	7
Benyw	10
Dewis Peidio Dweud	-

Ai'r rhyw a briodolwyd ichi pan gawsoch eich geni yw'r rhyw yr ydych yn ei arddel nawr?

Ie	18
Na	-
Dewis Peidio Dweud	-

Cyfeiriadedd rhywiol

Deurywiol	-
Dyn Hoyw	-
Menyw Hoyw / Lesbiad	-
Heterorywiol / Strêt	15
Arall	-
Dewis Peidio Dweud	3

Statws Perthynas

Wedi priodi	8
Wedi ysgaru	-
Mewn partneriaeth sifil	-
Sengl	4
Yn cyd-fyw	3
Wedi gwahanu	-
Yn weddw	-
Mae'n well gen i beidio â dweud	3

Crefydd neu Gred

Dim crefydd na chred	11
Cristion (pob enwad)	6
Bwddydd	-
Hindw	-
Iddew	-
Mwslim	-
Sikh	-
Unrhyw grefydd neu gred arall	-
Dewis peidio dweud	-

Hunaniaeth Genedlaethol	
Cymreig	15
Albanaidd	-
Seisnig	-
Gogledd Iwerddon	-
Gwyddelig	-
Prydeinig	2
Sipsi neu Deithiwr Gwyddelig	-
Mae'n well gen i beidio â dweud	-

Tarddiad Ethnig	
Gwyn	18
Grwpiau Aml-ethnig/Cymysg	-
Asiaidd	-
Du/Affricanaidd/Caribïaidd	-
Mae'n well gen i beidio â dweud	-

Dibynyddion	
Dim	12
Plant dan 18	6
Plant dan 25 ac mewn addysg lawn amser	-
Unigolyn 60 oed neu hŷn	-
Mae'n well gen i beidio â dweud	-

Anabledd	Oes	Na / Amh	Dewis Peidio Dweud
Oes gennych anabledd, yn eich tyb chi?	-	17	2
Oes gennych anabledd fel y'i diffinnir gan y Ddeddf Cydraddoldeb?	-	16	3
Oes gan o leiaf un person sy'n ddibynnol arnoch anabledd?	-	16	-

Cymerwyd y data isod o gofnodion Adnoddau Dynol yn hytrach na thrwy'r arolwg staff blynyddol.

Beichiogrwydd a Mamolaeth	
Nifer gweithwyr beichiog yn ystod 2017/18	3
Nifer gweithwyr yn cymryd Absenoldeb Mamolaeth yn ystod 2017-18	4

2. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y dynion a'r menywod a gyflogir, wedi'u didoli yn ôl y categorïau canlynol:

Swydd	Dyn	Menyw	Cyfanswm
Gweinyddwr	-	-	-
Swyddog Cymorth/Cynorthwyol a Swyddog	2	3	5
Swyddog	1	5	6
Arweinydd	4	4	8
Cyfarwyddwr	-	2	2
Comisiynydd	-	1	1

Cyflog a Gradd	Dyn	Menyw	Cyfanswm
18,350 – 20,450 / A	0	0	0
21,300 – 25,850 / B	2	3	5
27,100 – 32,900 / C	1	5	6
34,500 – 41,950 / D	4	4	8
42,850 – 49,900 / E	0	0	0
52,950 – 63,000 / F	0	2	2
60,000 – 117,800* / Comisiynydd	0	1	1

*Pennwyd y Lefel Cyflog gan y Corff Adolygu Cyflogau Uwch

Math o Gontract	Dyn	Menyw	Cyfanswm
Parhaol	6	12	18
Tymor Penodol	1	3	4
Dros Dro	-	-	-

Patrwm Gweithio	Dyn	Menyw	Cyfanswm
Amser Llawn	7	12	19
Rhan Amser	0	3	3
Oriau Cywasgedig	0	0	0

Recriwtio

1. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y bobl sydd wedi gwneud cais am swyddi gyda'r corff yn ystod y flwyddyn ddiwethaf

Mae'r Comisiynydd yn monitro ei phroses recriwtio drwy'r amser i sicrhau bod pob mesur yn cael ei gymryd i geisio cynyddu amrywiaeth ymysg ei staff.

Mae ffurflenni cais ar gael yn barod mewn fformatau gwahanol ac mae hysbysebion recriwtio yn cael eu lleoli'n eang gan ddefnyddio amrywiol

gyfryngau. Mae gan y Comisiynydd Bolisi Urddas yn y Gwaith, ac mae hi'n mabwysiadu arferion da ar gyfer ei phroses recriwtio. Dim ond staff yr adran Adnoddau Dynol sy'n gweld yr holl wybodaeth am nodweddion gwarchoddedig mewn ffurflenni cais, ac nid yw'r wybodaeth yn cael ei rhannu â'r panel dethol. Hefyd, mae addasiadau rhesymol ar gael i bob ymgeisydd sy'n gofyn amdanynt. Fe wnaeth y Comisiynydd recriwtio'n allanol i ddwy swydd yn ystod 2017/18.

Mae'r tabl isod yn dangos nifer yr ymgeiswyr a wnaeth gais am bob swydd.

Swydd	Nifer yr ymgeiswyr
Swyddog Polisi	24
Uwch Weithiwr Achos	11

Mae pob ymgeisydd mewnol ac allanol yn cael y cyfle i lenwi ffurflen Monitro Amrywiaeth ar adeg gwneud cais. Ond nid yw pob ymgeisydd yn dewis llenwi'r ffurflen a'i chyflwyno. Derbyniodd y Comisiynydd 26 o ffurflenni Monitro Amrywiaeth a oedd yn gysylltiedig â'r broses recriwtio allanol a gynhaliwyd yn ystod 2017/18.

Oed	
16-24	3
25-34	12
35-44	3
45-54	5
55-64	2
65 a throsodd	0
Dewis Peidio Dweud	1

Rhyw	
Gwryw	7
Benyw	19
Trawsrywiol G>M	-
Trawsrywiol M>G	-
Dewis Peidio Dweud	-

Cyfeiriadedd rhywiol	
Deurywiol	1
Hoyw / Lesbiad	2
Heterorywiol	23
Arall	-
Dewis Peidio Dweud	2

Crefydd neu Gred	
Dim crefydd na chred	9
Cristion (pob enwad)	11
Bwdydd	-
Hindw	-
Iddew	-
Mwslim	1
Sikh	-
Unrhyw grefydd neu gred arall	3
Dewis peidio dweud	2

Hunaniaeth Genedlaethol	
Cymreig	14
Albanaidd	0
Seisnig	1
Gogledd Iwerddon	0
Gwyddelig	0
Prydeinig	9
Sipsi neu Deithiwr Gwyddelig	0
Mae'n well gen i beidio â dweud	2

Tarddiad Ethnig	
Gwyn	22
Grwpiau Aml-ethnig/Cymysg	1
Asiaidd	-
Du/Affricanaidd/Caribïaidd	2
Mae'n well gen i beidio â dweud	1

Anabledd	Oes	Na / Amh	Dewis Peidio Dweud
Oes gennych anabledd, yn eich tyb chi?	3	21	2

Ni chasglwyd data ynglŷn â beichiogrwydd a mamolaeth yng nghyswllt gweithgaredd recriwtio am 2017/18.

2. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y gweithwyr sydd wedi gwneud cais am newid swydd o fewn yr awdurdod, gan nodi faint fu'n llwyddiannus yn eu cais a faint na fu'n llwyddiannus.

Ni chafwyd yr un cais gan weithiwr i newid swydd.

Dysgu a Datblygu

1. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y gweithwyr sydd wedi gwneud cais am hyfforddiant a faint fu'n llwyddiannus yn eu cais.

Fel y nodir ym Mholisi Dysgu a Datblygu'r Comisiynydd, mae'r Comisiynydd yn anelu at fod yn sefydliad dysgu a bydd yn meithrin y sgiliau a'r wybodaeth y bydd eu hangen ar staff i lwyddo yn eu swyddi. Mae'r polisi hwn felly yn cefnogi diwylliant o ddysgu a datblygu staff rhagorol ar bob lefel. Mae gweithwyr yn cael eu hannog i fanteisio ar gyfleoedd dysgu a datblygu sy'n berthnasol i'w swyddi a'u datblygiad personol.

Bydd y Comisiynydd yn:

- darparu amgylchedd gweithio heriol, lle anogir staff i ddatblygu a magu sgiliau newydd a phrofiad.
- darparu amrediad o gyfleon datblygu i staff a fydd yn gyson ag anghenion strategol a gweithredol y Comisiynydd.[†]
- sicrhau y caiff pob aelod staff newydd ddealltwriaeth sylfaenol o rôl, swyddogaeth, polisiâu a gweithdrefnau'r Comisiynydd wrth gael eu sefydlu yn eu swydd.
- asesu anghenion dysgu a datblygu'r Comisiynydd ac unigolion a llunio dadansoddiad anghenion hyfforddi a dysgu'r Comisiynydd.
- cynnal cynlluniau hyfforddi a datblygu unigol a chytuno arnynt gyda phob aelod staff fel rhan o'r broses gwerthuso perfformiad.
- adolygu cynlluniau unigolion a'r Comisiynydd o leiaf bob blwyddyn; asesu effeithiolrwydd ymyriadau hyfforddi a bwydo hynny'n ôl i gynlluniau wedyn.

Mae'r holl weithwyr yn cael cyfle cyfartal o ran hyfforddiant, a chafwyd cais am hyfforddiant gan bob un ohonynt. Cymeradwyodd y Comisiynydd bob cais gan weithiwr am weithgarwch Dysgu a Datblygu (hyfforddiant) yn ystod 2017-18. Cynhaliwyd yr hyfforddiant hwn naill ai ar sail unigol neu ar sail gorfforaethol, lle'r oedd yr holl weithwyr yn bresennol.

2. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y gweithwyr a gwblhaodd yr hyfforddiant.

Mae'r holl weithwyr yn cael hyfforddiant ar gydraddoldeb a nodweddiad gwarchoddedig yn ystod eu blwyddyn gyntaf o gyflogaeth, a hynny yn rhan o'u rhaglen sefydlu.

Oherwydd natur y sefydliad, mae'r hyfforddiant hwn, wrth reswm, yn seiliedig ar oedran. Bu'r holl weithwyr yn rhan o hyfforddiant tîm ar y canlynol:

- Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg

- Diogelu Oedolion yn Effeithiol
- Ymwybyddiaeth Ofalgar
- Llesiant yn y gweithle
- Manteision seiclo a cherdded
- Iechyd meddwl
- Cyfathrebu'n effeithiol
- Ymwybyddiaeth o Gamddefnyddio Sylweddau
- Deddfwriaeth Diogelu Data

Mae'r gweithwyr yn mynychu amrywiaeth o hyfforddiant, megis 'Seicoleg Gadarnhaol Gymhwysol', 'Gwneud Penderfyniadau yng Nghymru', 'Rheoli Ymddygiad Anodd' a 'Rheoli Perfformiad a Gwerthuso'.

Mae'r holl weithwyr yn gallu mynd i wersi Cymraeg yn ystod amser gwaith, a hynny naill ai ar lefel dechreuwr, canolraddol neu uwch.

Cwblhaodd holl weithwyr y Comisiynydd yr holl hyfforddiant yr ymgwymerwyd ag ef yn ystod 2017/18.

Trefniadau Cwyno

1. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y gweithwyr a fu'n ymwneud â threfn gwyno naill ai fel achwynwr neu fel rhywun y gwnaed cwyn yn ei erbyn.

Ni fu neb o staff y Comisiynydd yn ymwneud â threfn gwyno naill ai fel achwynwr neu fel rhywun y gwnaed cwyn yn ei erbyn yn ystod 2017/18.

Trefniadau Disgyblu

1. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y gweithwyr fu'n destun trefniadau disgyblu.

Nid fu dim un o gyflogeion y Comisiynydd yn destun camau disgyblu yn ystod 2017/18.

Ymadawyr

1. Rhaid i gorff rhestredig yng Nghymru gasglu a chyhoeddi bob blwyddyn nifer y gweithwyr a adawodd gyflogaeth yr awdurdod.

Yn ystod 2017/18, ymadawodd 1 aelod staff â'u swyddi ar sefydliad y Comisiynydd.

Gan fod pob data ar gydraddoldeb staff yn ddiennw, does dim data penodol ar gael am nodweddion gwarchodedig y staff hyn. Ond mae'r Comisiynydd yn dal gwybodaeth am oed a rhyw i ddibenion adnoddau dynol ynglŷn a'r staff penodol hyn, a dyma'r wybodaeth:

Oed	
16-24	-
25-34	-
35-44	-
45-54	-
55-64	1
65 a Hŷn	-
Dewis Peidio Dweud	-

Rhyw	
Gwryw	-
Benyw	1
Dewis Peidio Dweud	-

Atodiad B: Amcanion Cydraddoldeb Strategol 2018-19

Amcan	Arweinydd	Amserlen	Gweithredu / Dull o Fesur
1. Sicrhau wrth gyflogi staff nad wyf yn gwahaniaethu yn erbyn neb, fy mod yn hybu cyfle cyfartal i bawb ac yn meithrin cysylltiadau da rhwng aelodau o'r staff.			
Byddaf yn ceisio cynyddu amrywiaeth fy ngweithlu.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Blynyddol	Adolygu arferion recriwtio er mwyn deall rhwystrau posibl, a sicrhau bod arferion recriwtio'n gynhwysol a'u bod yn ceisio denu ymgeiswyr ag amrediad ehangach o nodweddion gwarchoddedig.
		Blynyddol	Adolygu'r mathau o gcontractau a phatrymau gweithio er mwyn deall ac ymdrin â rhwystrau posibl gyda'r bwriad o ddenu a chadw ymgeiswyr ag amrediad ehangach o nodweddion gwarchoddedig.
Bydd pob aelod o'r staff yn cael cyfleoedd i ddatblygu a symud ymlaen er mwyn sicrhau bod pawb yn cael yn un cyfle i gyflawni ei botensial.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Blynyddol	Monitro, mesur ac adolygu ceisiadau am waith a llwyddiant ym mhob cam gyda'r bwriad o sicrhau cyfle teg i bob ymgeisydd.
		Blynyddol	Casglu, monitro a chyhoeddi data cydraddoldeb sy'n ymwneud â chyflogaeth.
Byddaf yn sicrhau bod pob aelod o'r staff yn cael ei wobrwyo a'i dalu ar y sail eu bod yn gyfartal	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Bob chwe mis	Adolygiadau rheoli perfformiad parhaus bob chwe mis er mwyn nodi a sefydlu cynlluniau priodol i gyflawni amcanion dysgu a datblygu.
		Wrth i swyddi newydd gael eu creu	Adolygu pob swydd er mwyn sicrhau bod pawb sy'n dal swydd yn cael ei werthuso'n wrthrychol ac yn deg ac yn derbyn tâl teg pa un a oes ganddo

beth bynnag eu nodweddion gwarchoddedig.				nodwedd warchoddedig ai peidio.
Byddaf yn sicrhau bod diwylliant yn fy sefydliad lle mae pob aelod o'r staff yn teimlo'n gyfforddus i fod yn agored ynglŷn â'i nodweddion gwarchoddedig ac yn teimlo ei fod yn cael ei werthfawrogi gennyf fi fel cyflogwr ac ar draws y sefydliad.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Dau sesiwn ffurfiol y flwyddyn		Codi ymwybyddiaeth yn barhaus drwy sesiynau a hyfforddiant anffurfiol a ffurfiol, dosbarthu gwybodaeth a defnyddio delweddau cadarnhaol i hybu dealltwriaeth o nodweddion gwarchoddedig.
		Blynyddol ac yn unol â phob cynllun		Sicrhau bod arferion da'n cael eu hadolygu a'u cymhwyso'n barhaus er mwyn hybu amgylchedd gwaith cynhwysol sy'n hybu dysgu, datblygu a lles cyffredinol.
2. Sicrhau bod fy mholisiau a'm harferion caffael a'r dogfennau tendro cysylltiedig yn cymryd yr angen i fodloni gofynion cydraddoldeb cyfreithiol i ystyriaeth.				
Byddaf yn adolygu'n flynyddol fy holl bolisiau ac arferion caffael a'm holl ddogfennau tendro i sicrhau eu bod yn bodloni dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Fel y nodwyd neu'n flynyddol		Sicrhau adolygiad priodol a chyfnodol o bob polisi perthnasol er mwyn adlewyrchu dyletswyddau statudol, arferion da a dysgu.
Byddaf yn sicrhau bod contractwyr yn gwbl ymwybodol o'm dyletswyddau cydraddoldeb.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Parhaus		Sicrhau bod yr ymgysylltu'n parhau er mwyn ceisio cynrychioli'r amrywiaeth ehangach o bobl hŷn a sicrhau fy mod wedi chwilio am grwpiau nad ydynt yn cael eu clywed yn aml, neu sy'n llai gweledol, ac wedi ymweld â hwy.
		Parhaus		Sicrhau fy mod yn dal i godi ymwybyddiaeth o'm gwaith mewn grwpiau sydd â nodweddion gwarchoddedig er mwyn annog ymgysylltu ehangach a mwy cynrychioladol.

3. Sicrhau bod fy ngwaith yn berthnasol i bobl hŷn o bob math, a bod hynny i'w weld yn amlwg.

Byddaf yn ymgysylltu llawer mwy â phobl hŷn ar draws yr holl wahanol nodweddion gwarchoddedig.	Cyfarwyddwr Materion Corfforaethol	Parhaus	Sicrhau bod yr ymgysylltu'n parhau er mwyn ceisio cynrychioli'r amrywiaeth ehangach o bobl hŷn a sicrhau fy mod wedi chwilio am grwpiau nad ydynt yn cael eu clywed yn aml, neu sy'n llai gweledol, ac wedi ymweld â hwy.
Sicrhau bod fy ngwaith yn seiliedig ar yr hyn y mae pobl hŷn ar draws y sbectwm nodweddion gwarchoddedig yn ei ddweud wrthyf ynglŷn â beth sy'n bwysig iddyn nhw, a bod fy ngwaith yn tynnu sylw penodol at effeithiau ar y rhai sydd â gwahanol gyfuniadau o nodweddion gwarchoddedig.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Sicrhau fy mod yn dal i godi ymwybyddiaeth o'm gwaith mewn grwpiau sydd â nodweddion gwarchoddedig er mwyn annog ymgysylltu ehangach a mwy cynrychioladol.
Sicrhau bod fy ngwaith yn seiliedig ar yr hyn y mae pobl hŷn ar draws y sbectwm nodweddion gwarchoddedig yn ei ddweud wrthyf ynglŷn â beth sy'n bwysig iddyn nhw, a bod fy ngwaith yn tynnu sylw penodol at effeithiau ar y rhai sydd â gwahanol gyfuniadau o nodweddion gwarchoddedig.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Sicrhau ymgynghori ac ymgysylltu ehangach â phobl ar draws y sbectwm nodweddion gwarchoddedig er mwyn rhoi ystyriaeth benodol i unrhyw effeithiau penodol sy'n gysylltiedig â chynhwysiant yn fy ngwaith.
Byddaf yn cryfhau'r asesiad o effaith sy'n sail i'm gwaith er mwyn sicrhau bod fy ngwaith yn rhoi ystyriaeth lawn i effaith nodweddion gwarchoddedig ar y canlyniad a geisir i bobl hŷn.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Sicrhau bod cyhoeddiadau'n adlewyrchu ac yn cynrychioli'r materion a'r effeithiau y tynnir sylw atynt gan amrywiaeth o bobl hŷn, a bod modd cael gafael arnynt yn rhwydd ar ffurf electronig a chopi caled.
Byddaf yn cryfhau'r asesiad o effaith sy'n sail i'm gwaith er mwyn sicrhau bod fy ngwaith yn rhoi ystyriaeth lawn i effaith nodweddion gwarchoddedig ar y canlyniad a geisir i bobl hŷn.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Defnyddio offeryn newydd i asesu effaith ar gydraddoldeb a hawliau dynol a'i wneud yn rhan annatod o waith yr holl staff perthnasol er mwyn ceisio gwella ansawdd y gwaith rwy'n ei wneud ar ran pobl hŷn.

4. Byddaf yn sicrhau bod fy ngwaith wedi'i seilio fwyfwy ar dull gweithredu sy'n canolbwyntio ar hawliau a bod agenda sy'n canolbwyntio ar hawliau'n cael ei datblygu drwy Gymru gyfan.			
Byddaf yn sicrhau bod staff yn cynnwys dull gweithredu sy'n seiliedig ar hawliau dynol yn eu gwaith.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Sicrhau bod pob aelod o'r staff yn cael hyfforddiant craidd ar Oedraniaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn a sicrhau bod staff yn cael cymorth i integreiddio'r rhain yn eu gwaith.
Byddaf yn hyrwyddo Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ac ymwybyddiaeth o Oedraniaeth.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Darparu hyfforddiant a gweithgareddau codi ymwybyddiaeth o Oedraniaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn ar draws gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Hwyluso gweithdai hyfforddiant gydag Awdurdodau Lleol ar Asesiadau Effaith a Chanllawiau Craffu a fydd yn cynnwys Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn.
5. Grymuso ac arfogi pobl hŷn i herio'r gwahaniaethu y maent yn ei wynebu.			
Byddaf yn arfogi pobl hŷn â'r wybodaeth a'r offer i'w grymuso i herio gwahaniaethu.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Byddwn yn gwneud pobl hŷn yn fwy ymwybodol o wahaniaethu drwy ddarparu hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth ledled Cymru. Bydd fy ngwefan yn dal i ddarparu templedi, gwybodaeth ddefnyddiol a phhecynnau cymorth eraill y gall pobl hŷn eu defnyddio i herio gwahaniaethu.
6. Hybu darlun cywir a chytbwys o bobl hŷn yn eu holl amrywiaeth, gwella dealltwriaeth o bobl hŷn a'u hanghenion a herio stereoteipiau, yn fy sefydliad i ac mewn sefydliadau eraill.			
Byddaf yn cynyddu dyfnder dealltwriaeth fy staff o amrywiaeth pobl hŷn a'r graddau	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Dal i ddarparu sesiynau hyfforddi a chodi ymwybyddiaeth gan gynnwys yn fwyaf penodol Oedraniaeth ac Egwyddorion y Cenhedloedd

y mae nodweddion gwarchoddedig yn effeithio ar eu mynediad at wasanaethau a'u bywydau ehangach.		Bob chwe mis	Unedig ar gyfer Pobl Hŷn a fydd yn cael eu hymgorffori yn nulliau gweithio fy staff. Sicrhau bod adolygiadau rheoli perfformiad a gynhelir bob chwe mis yn adlewyrchu'r hyn a gyflawnwyd wrth ymgorffori materion cydraddoldeb yng ngwaith y staff a cheisio gwella o hyd.
Byddaf yn cynyddu dyfnder dealltwriaeth y prif wasanaethau cyhoeddus o amrywiaeth pobl hŷn a'r graddau y mae nodweddion gwarchoddedig yn effeithio ar eu mynediad at wasanaethau a'u bywydau ehangach.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus	Rhannu gwybodaeth a disgwyliadau sy'n ymwneud â phobl hŷn â chyrrff cyhoeddus ac asiantaethau allanol yn fy ngwaith o ddydd i ddydd, drwy ddarparu hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth, drwy fy nghyhoeddiadau ac ar fy ngwefan.
Byddaf yn herio stereoteipiau a syniadau negyddol am bobl hŷn yn barhaus ac yn gosod disgwyliadau clir ar gyfer newid.	Y ddau Gyfarwyddwr	Parhaus Parhaus	Hyfforddiant, codi ymwybyddiaeth a hyrwyddo'r Ymgyrch 'Na i Oedraniaeth' ac Arwyr Bob Dydd. Yn fy ngwaith o ddydd i ddydd, codi ymwybyddiaeth gyda gwasanaethau cyhoeddus eraill sy'n ceisio siarad llai am bobl hŷn fel grŵp unffurf a mwy am anghenion a dyheadau'r amrywiaeth o unigolion hŷn a sut y bydd y rhain yn cael eu diwallu.
Byddaf yn cryfhau ein trefniadau gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau eraill sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol er mwyn cryfhau lleisiau pobl hŷn a chynyddu effaith ein gwaith.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Ymgysylltu parhaus ac ehangach â sefydliadau eraill sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol.

		Parhaus	Sicrhau bod ymatebion i unrhyw ymgynghoriadau ac ymchwiliadau perthnasol yn ceisio adeiladu ar eu sefyllfa bresennol.
		Parhaus	Bydd adolygiadau sylweddol o ddarpariaeth gwasanaethau cyhoeddus yn ceisio cynnwys sefydliadau sy'n ymwneud â chydaddoldeb a hawliau dynol fel cyngorwyr a chyfranwyr arbenigol.
7. Annog a chefnogi cyrff cyhoeddus eraill i gydymffurfio â'u dyletswyddau eu hunain dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 fel y maent yn berthnasol i bobl hŷn a herio achosion difrifol o beidio â chyflawni dyletswyddau cyfreithiol.			
Byddaf yn darparu canllawiau i gyrrff cyhoeddus sy'n gwneud newidiadau allweddol i'w gwasanaethau er mwyn eu helpu i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'u dyletswyddau statudol mewn cysylltiad ag ymgysylltu, asesu effaith a chymesuredd.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Adolygu, cynnig adborth a darparu ymateb i ymgynghoriadau cyrff cyhoeddus eraill.
Byddaf yn sicrhau bod gwasanaethau sy'n cael eu darparu a newidiadau sydd â'r potensial i gael effaith niweidiol neu anghymesur sylweddol ar bobl hŷn yn cael eu hadolygu'n barhaus.	Cyfarwyddwr Lles a Grymuso	Parhaus	Adolygu gwasanaethau cyhoeddus yn barhaus a darparu argymhellion cadarn er mwyn annog a hybu newid cadarnhaol.
		Parhaus	Os bydd cyrff cyhoeddus yn gwrthod gweithredu fy argymhellion, heb reswm da, byddaf yn eu galw i gyfrif, gan ddefnyddio pwerau cyfreithiol os oes angen.

Atodiad C: Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn

Mabwysiadwyd Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn gan Gynulliad Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig (Penderfyniad 46/91) ar 16 Rhagfyr 1991. Anogwyd llywodraethau i'w hymgorffori yn eu rhaglenni cenedlaethol lle bynnag y gellid. Mae 18 o egwyddorion, y gellir eu grwpio dan bum thema: annibyniaeth, cyfranogiad, gofal, hunangyflawniad ac urddas.

Annibyniaeth

1. Dylai pobl hŷn allu cael bwyd, dŵr, lloches, dillad a gofal iechyd digonol drwy ddarpariaeth incwm, cefnogaeth i deuluoedd a chymunedau, a hunangymorth.
2. Dylai pobl hŷn gael y cyfle i weithio neu allu cael cyfleon eraill i greu incwm.
3. Dylai pobl hŷn allu cael rhan mewn penderfynu pa bryd ac ar ba gyflymder y dylid cilio o'r gweithlu.
4. Dylai pobl hŷn allu cael mynediad i raglenni addysg a hyfforddiant priodol.
5. Dylai pobl hŷn allu byw mewn amgylchedd sy'n ddiogel ac y gellir ei addasu yn ôl dewis personol a newid mewn gallu.
6. Dylai pobl hŷn allu byw gartref am gyhyd ag sy'n bosibl.

Cyfranogiad

7. Dylai pobl hŷn barhau'n rhan o gymdeithas, cyfranogi o ddifri yn ffurfiant a gweithrediad polisïau sy'n effeithio'n uniongyrchol ar eu lles a rhannu eu gwybodaeth a'u sgiliau â chenedlaethau iau.
8. Dylai pobl hŷn allu ceisio a datblygu cyfleon i wasanaethu'r gymuned ac i wirfoddoli mewn swyddi priodol i'w diddordebau a'u galluoedd.
9. Dylai pobl hŷn allu ffurfio mudiadau neu gymdeithasau o bobl hŷn.

Gofal

10. Dylai pobl hŷn gael budd gofal a gwarchodaeth yn y teulu a'r gymuned yn unol â system werthoedd diwylliannol pob cymdeithas.
11. Dylai pobl hŷn allu cael gofal iechyd i'w helpu i gadw neu adennill y lefel orau bosib o les corfforol, meddyliol ac emosiynol ac i atal neu oedi dyfodiad salwch.
12. Dylai pobl hŷn allu cael gwasanaethau cymdeithasol a chyfreithiol i hybu eu hannibyniaeth, eu gwarchodaeth a'u gofal.

13. Dylai pobl hŷn allu defnyddio lefelau priodol o ofal sefydliadol sy'n darparu gwarchodaeth, gwasanaeth ailsefydlu ac ysgogiad cymdeithasol a meddyliol mewn amgylchedd gwaraidd a diogel.
14. Dylai pobl hŷn allu mwynhau hawliau dynol a rhyddid sylfaenol pan fyddant yn byw mewn unrhyw sefydliad nawdd, gofal neu driniaethol, gan gynnwys parch llawn i'w hurddas, eu credoau, eu hanghenion a'u preifatrwydd ac i'r hawl i wneud penderfyniadau am eu gofal ac ansawdd eu bywyd.

Hunangyflawniad

15. Dylai pobl hŷn allu dilyn cyfleon i ddatblygu eu potensial yn llawn.
16. Dylai pobl hŷn gael mynediad at adnoddau addysgol, diwylliannol, ysbrydol ac adloniannol cymdeithas.

Urddas

17. Dylai pobl hŷn allu byw mewn urddas a diogelwch a pheidio â chael eu hecsbloetio na'u cam-drin yn gorfforol nac yn feddyliol.
18. Dylai pobl hŷn gael eu trin yn deg, beth bynnag fo'u hoed, eu rhyw, eu cefndir hiliol neu ethnig, eu hanabledd neu unrhyw statws arall, a chael eu gwerthfawrogi heb ystyried eu cyfraniad economaidd.

Gellir cael mwy o wybodaeth am Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn yma: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r091.htm>

